MASTER NEGATIVE NO. 91-80053-8

AUTHOR:

FELTEN, JOSEPH

TITLE:

DE NICOLAI PRAEEXERCIT....

PLACE:

LIPSIAE

DATE:

1913

Master Negative #

91-80053-8

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

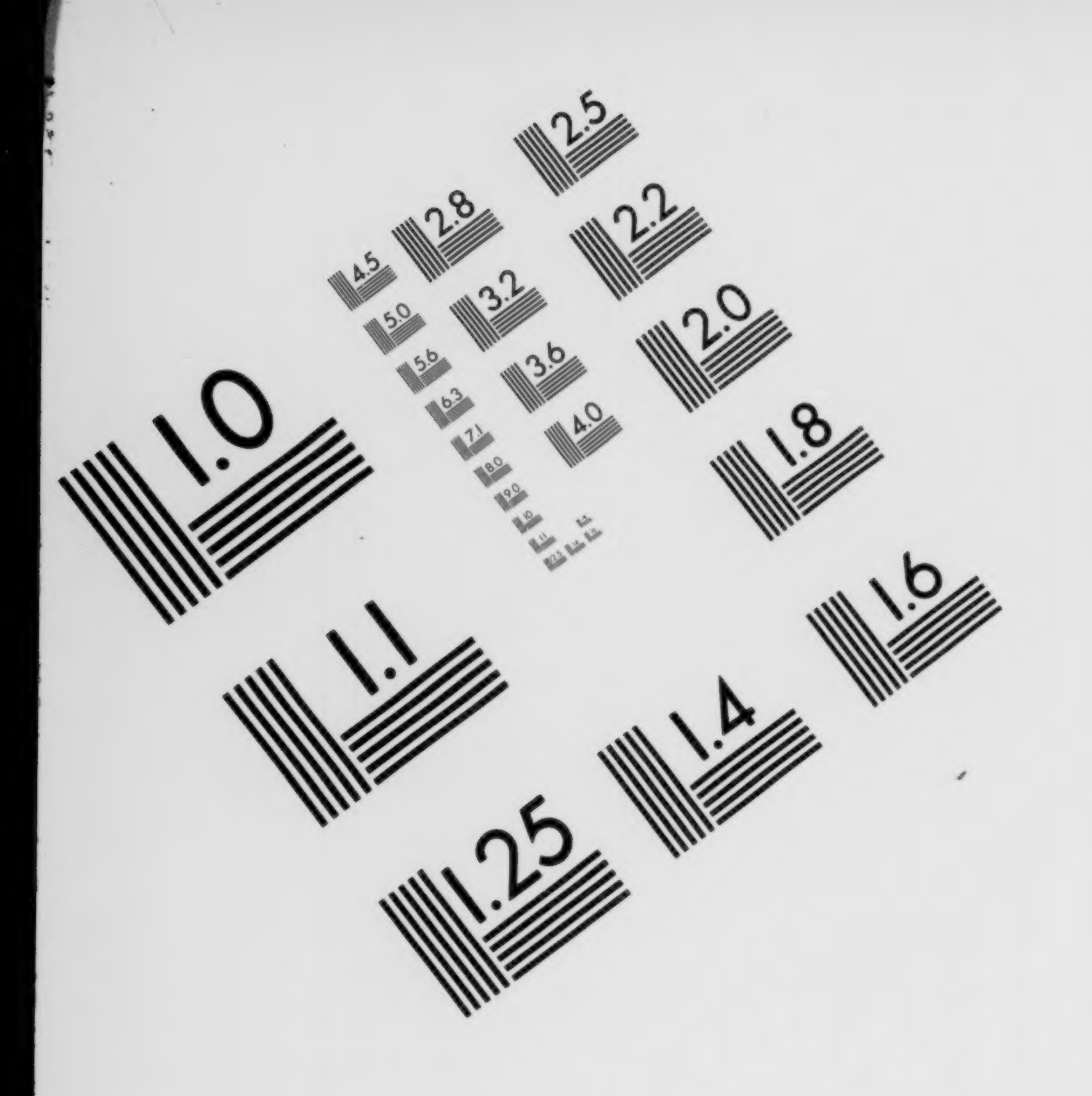
Felten, Joseph, 1884-
De Nicolai Praeexercitamentis. Dissertatio... quam...scripsit Iosephus Felten... Lipsiae, Teubner, 1913.
xxxiii, 5 p. 17½ cm.

Thesis, Bonn.
Contains the text of the Progymnasmata.

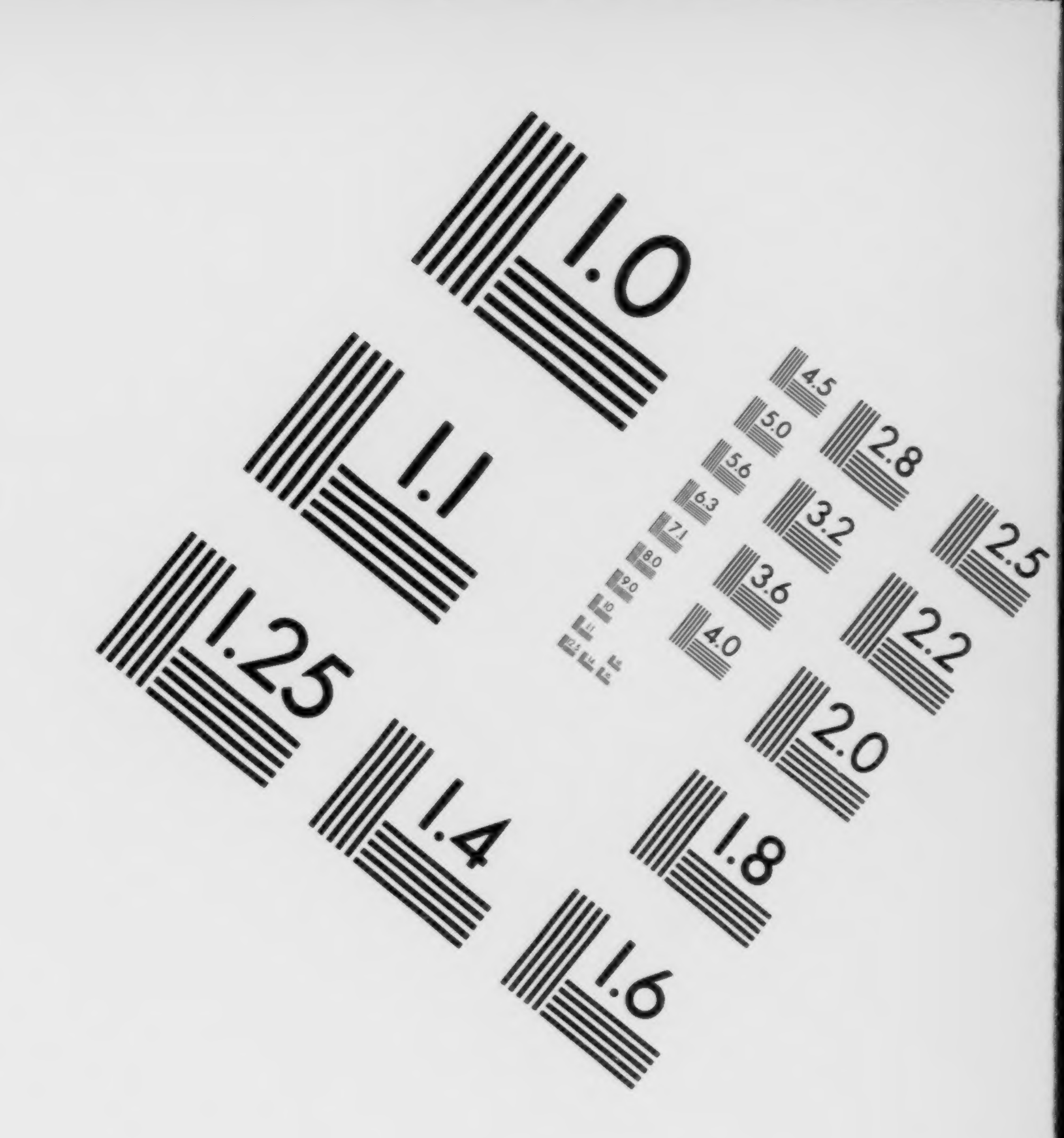
Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35 mm REDUCTION RATIO: 9 X
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 9.7.93 INITIALS SS
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT







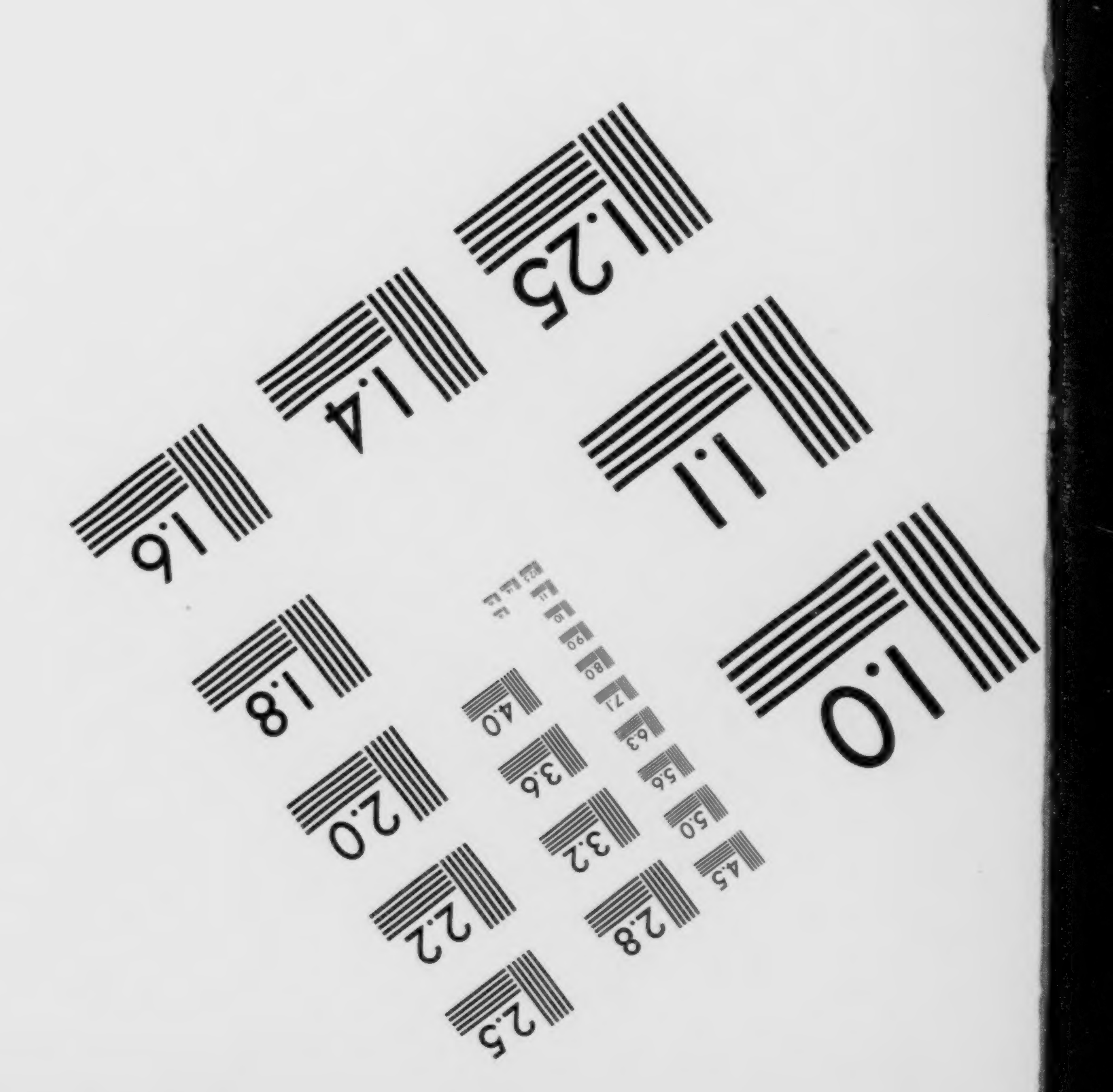
AIIM

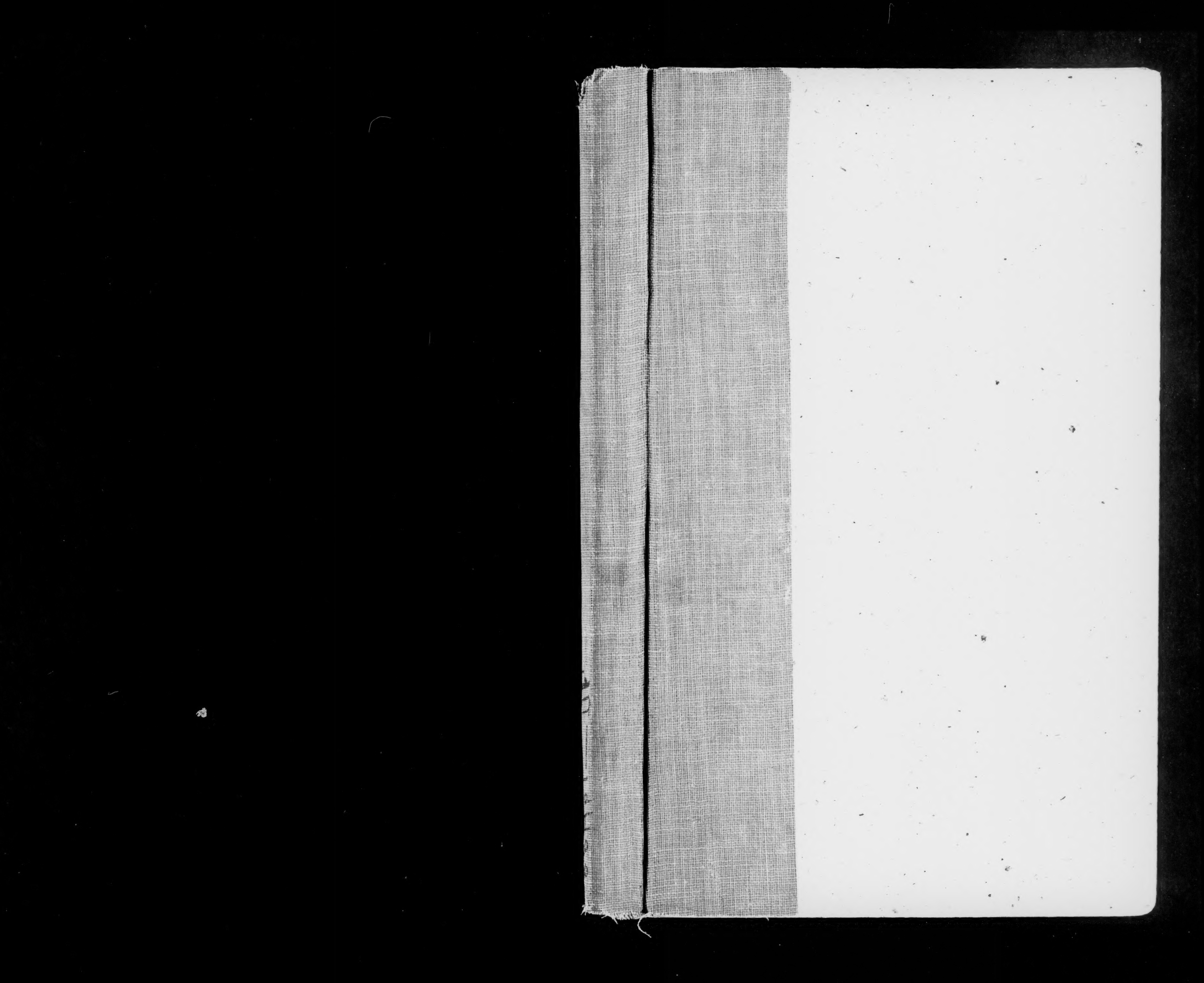
Association for Information and Image Management

1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910

301/587-8202









DE NICOLAI PRAEEXERCITAMENTIS

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM CONSENSU ET AUCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS IN
UNIVERSITATE FRIDERICIA GUILELMIA RHENANA
AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

IOSEPHUS FELTEN
COLONIENSIS

PROMOTUS DIE XXVII MENSIS IUNII

MCMXIII
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI LIPSIENSIS

DE DISSERTATIONE PROBANDA AD ORDINEM RETTULIT

A. BRINKMANN

Permissu amplissimi philosophorum ordinis integra dissertatio totum Nicolai librum una cum praefatione continens propediem edetur in bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana

A. DE CODICIBUS

I. De codice O

Nicolai Progymnasmatum librum Eb. Finckh a. 1856 in Spengelii Rhetorum graecorum vol. III p. 449—498 magno cum acumine restituit ex scholiis Aphthonianis a Walzio in Rhetorum graecorum vol. II p. 5—9 et 565 sq. editis. Observaverat enim ea, quae Ioannes Doxapatres in commentario ad Aphthonium scripto ex eo affert, congruere cum iis, quae in scholiis Aphthonianis II 565 sq. W. leguntur. Quadraginta annis post Graeven in Hermae vol. XXX p. 471 sq. monuit ipsa Nicolai *Προγυμνάσματα* adhuc servari Londinii in codice Musei Britannici addit. 11889 (Coxe *Additions to the British Museum Manuscripts* 1841—1845 p. 16).

Codex[1]) saeculo XV exaratus continet 59 folia chartacea (22×16 cm). Insunt f. 2^r—28^r *Φιλοστράτου Εἰκόνες*, f. 29^r—59^v *Νικολάου σοφιστοῦ Προγυμνάσματα* et *Ἀφθονίου σοφιστοῦ Προγυμνάσματα*. Harum duarum partium, f. 2—28 et f. 29—59, scripturam simillimam quidem neque vero prorsus eandem esse quondam iudicavit Rabe, certe chartam esse diversam. Aphthonii et Nicolai Progymnasmata hunc in modum se excipiunt: f. 30^{rv} (p. 1—6, 7) Nicolai praefatio binis columnis scripta est; sequuntur f. 31^{rv} Aphthonii *π. μύθου* et *π. διηγήματος*, Nicolai *π. μύθου* ita, ut Aphthonii verba columnas interiores occupent, Nicolai autem litteris paulo minoribus exarata columnas exteriores. Scripta sunt f. 32^r Nicolai capitis *π. μύθου*, quae supererant (inde a p. 9, 1 *ἐπαινοῦντες*),

1) Descriptionem Hugoni Rabe debeo; idem librum Nicolai lucis ope excipiendum curavit.

sed lineis longis. Inde ab hoc folio singulae paginae non amplius columnis divisae sunt: singulis Aphthonii progymnasmatis absolutis subiecit librarius Nicolai quae respondent et ea quidem litteris paulo minoribus. Iam vero f. 29 duabus columnis scripta est eadem Progymnasmatum Nicolai pars, quam librarius f. 32^r lineis longis scripsit neglecto columnarum ordine (p. 9, 1 *ἐπαινοῦντες*—11, 10 *προλεκτέον*). Librario igitur primum in animo erat duorum illorum scriptorum Progymnasmata binis columnis continuis absolvere; sed cum scripsisset f. 30 et 31 et id, quod nunc est f. 29^r[1]), commutavit consilium: quae scripserat f. 29, ea denuo descripsit f. 32^r[2]); neque vero perire voluit f. 29[3]). — Explicit codex f. 59^v *γενήσεται πάθους* i. e. ultimis Aphthonii verbis (56, 32 Sp.); deest ergo caput Nicolai *π. νόμου εἰσφορᾶς*. — Hic illic Aphthonii Progymnasmatis alia scholia adscripta sunt ab ipso librario sive in margine sive in calce.

Iam Graeven animadvertit, multum interesse inter priora progymnasmata usque ad caput *π. ἐγκωμίου καὶ ψόγου* et posteriora inde a capite *π. συγκρίσεως*. Quod ut melius intellegatur, exponam, qua via et ratione Nicolaus in componendo libro usus sit.

In unoquoque capite complures partes distinguuntur. Exponit enim scriptor

I cur eo ipso loco progymnasma, de quo agitur, ponendum sit,

II quomodo definiendum sit, quae sit vis atque potestas verborum ad definiendum usurpatorum, quomodo differat ab aliis progymnasmatis aut quomodo congruat cum eis,

1) Manu alia, ut Rabe dubitanter scribit, adiuncta sunt *ἐγὼ βασίλειος ἐγὼ λεὶ? γ? ἐγὼ βασίλειος ἐγὼ φησὶ κ̅σ σαβ? φ?* (hisce librarius novam pennam examinavisse videtur); tum textus manu *εἰ σεὶ* (sic) *ῥητορικῆς πόθος φίλος ἔμπεσε θυμῷ μή σε ἀφθονίοιο λάθει* (sic) *γυμνασίη*, cf. II 127, 9 W.

2) Textum f. 29 (= O^I) a f. 32^r (= O) paucis locis differre ex apparatu critico cognoscis.

3) Senionem efficiunt f. 29—40; sequuntur quaterniones f. 41—48 et 49—56; quomodo f. 57—59 inter se cohaereant, Rabe non perspexit.

III quot genera sint progymnasmatis,

IV quomodo conficiendum sit,

V ad quaenam genera orationum et ad quas orationis partes praeparet,

VI utrum integram orationem exaequet an partem tantum orationis efficiat an utrumque.

Praeterea in cap. *π. μύθου*, *π. κοινοῦ τόπου*, *π. ἐγκωμίου* agitur de elocutione. Neque vero solum hae partes in unoquoque progymnasmate inveniuntur omnes, exceptis cap. *π. μύθου* et *π. γνώμης*[1]), sed etiam ordo raro immutatus est; velut in cap. *π. χρείας* et *π. γνώμης* pars IV posita est post partem V, praeterea in cap. *π. ἐγκωμίου* pars V una cum parte I tractatur[2]. — Passim multis verbis de aliorum scriptorum rationibus disserit, sive eas comprobat sive refutat.

Longe diversa est alterius partis, qualis in codice O exstat, condicio. Quod ut cognoscas simulque intellegas, quanta neglegentia librarius rem gesserit, totum caput *π. συγκρίσεως* primum describo.

Σύγκρισίς ἐστι λόγος τὸ βέλτιον ἐπὶ χεῖρον παριστάνων ἢ παράλληλος ἐξέτασις ἀγαθῶν ἢ φαύλων. ἔστιν ἡ σύγκρισις καὶ τῶν μερῶν καὶ ὅλων καὶ εἴ⟨δους⟩ πανηγυρικοῦ.

Διαφέρει δὲ τοῦ ἐγκωμίου, ὅτι τὸ μὲν ἁπλᾶ ἔχει τὰ κεφάλαια, ἡ δὲ διπλᾶ. διὰ τοῦτο καὶ ὑποτέτακται. χρηστὰ χρηστοῖς ὡς ἀνδρίαν, φρόνησιν, σωφροσύνην· φαῦλα δὲ φαύλοις ὡς κλοπὴν καὶ ἱεροσυλίαν· ἢ μικρὰ περιθεῖναι (sic O; *παραθεῖναι* Ac) *μείζοσι. τοῦτο γίνεται, ἵνα φανῇ ἐντεῦθεν τὸ χρηστότερον. ὕπτιον σημαίνει τὸ ἄτεχνον καὶ ἀφελές, ἀγωνιστικὸν δὲ τὸ μεθοδικῶς* (sic mg.; in textu *μεθοδικὸν* ex *μεδικῶς* corr.) *προϊόν. συγκρίνοντες* (sic)

1) Quod in cap. *π. γνώμης* nihil dicitur de ordine, non est mirum, cum hoc progymnasma artissime cohaereat cum antecedente i. e. cum chria. — Partem VI in cap. *π. μύθου* excidisse fortasse dices neglegentia librarii, cum schol. Aphth. II 568, 4—8 W. eius mentionem fecerit. Sed haec scholiastam de suo addidisse inde effici videtur, quod in cap. *π. διηγήματος* 17, 4 sq. Nicolaus de vi atque notione verborum *μέρη καὶ ὅλα* disserit et verba *ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ἰδίαν πληροῖ ὑπόθεσιν* pugnant cum verbis *ὁ μῦθος τῶν μερῶν ἂν εἴη*.

2) Qua de causa hoc in capite ordinem mutaverit Nicolaus, facile ex eis intellegitur, quae p. 47, 12 disserit.

δὲ δεῖ παραθεῖναι ἢ χρηστὰ χρηστοῖς ἢ φαῦλα φαύλοις ἢ χρηστὰ πονηροῖς ἢ μικρὰ πρὸς μείζω.

Ἡ σύγκρισις τοῖς αὐτοῖς τῷ ἐγκωμίῳ διαιρεῖται κεφαλαίοις, πλὴν διπλᾶ ἔχει τὰ κεφάλαια· δύο γὰρ τὰ συγκρινόμενα πράγματα· καὶ χρησόμεθα ὡς κἀκεῖ τοῖς ἐμπίπτουσι· καὶ συγκρίνομεν ἀλλήλοις, ὅσα δὴ ἐγκωμιάζομεν ἢ ψέγομεν. δεῖ δὲ μὴ καθαιρέσει τῶν ἐξεταζομένων αὔξειν τὰ ἡμέτερα, οὕτω γὰρ οὐ μεγάλα δειχθήσεται, ἀλλὰ τὰ μεγάλα ἐπὶ τοῦ οἰκείου μεγέθους ἐῶντες τότε μείζονα τὰ ἡμέτερα ἀποδεικνύναι πειρασόμεθα ὡς καὶ Ὅμηρος· πρόσθε μὲν ἐσθλὸς ἔφευγε (ex *ἐσθλοὶ ἔφευγον* corr.), *δίωκε δέ μιν μέγ' ἀμείνων. καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν Δημοσθένης ἐν τῷ Κατὰ Ἀνδροτίωνος μεῖζον τὸ εἰς αὐτὸν ἀδίκημα ἔδειξε διὰ τὸ εἰς εὐκτήριον* (sic) *μεγάλα ἁμαρτήσαντα Ἀνδροτίωνα κατασκευάσαι· μεγάλα γάρ, φησί, παρ' αὐτῷ ἠδίκηται· πολλῷ δὲ μείζω ἐγώ.*

Φράσιν δὲ ἐνταῦθα πομπικὴν καὶ θεατρικὴν εἶναι δεῖ τοῦ σεμνοῦ μὴ ἀφισταμένου.

Γυμνάσει δὲ ἡμᾶς τὸ παρὸν πρὸς πάντα τὰ εἴδη τοῦ μὲν ἐγκωμίου ἰσότιμον φανείς (sic), *συντελέσει δὲ τῷ συμβουλευτικῷ, ἐν οἷς τὰ ἡμέτερα κρείττω φανῆναι βουλόμεθα τῶν ἐφ' ἑτέρων λεγομένων· ἀλλὰ καὶ τῷ δικανικῷ, ἡνίκα κατατρέχοντος* (sic) *ἀδικήματος καὶ αὐτὸ ἐργασόμεθα, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ πολιτικοῦ λόγου. προοιμίων τε γὰρ εὑρέσεις διὰ τούτου ποιησόμεθα καὶ διηγήματι μεταχειριζόμεθα, τὰ πλεονεκτήματα λέγοντες τοῦ ὑποκειμένου προσώπου, καὶ εἰς ἀγώνων σφοδρότητας, ἐν οἷς οὐ* (sic) *ἴσα ἀποδεικνύναι πειρασώμεθα ἢ μείζω, καὶ εἰς ἐπιλόγων πάθη, ἐν οἷς καταπαυόμεθα τὰς ὑποθέσεις. εἰ δὲ περὶ ἀνθῶν ὁ λόγος ἢ φυτῶν, ἔξεστι καὶ ἀνειμένῃ χρήσασθαι φράσει καὶ μὴ διὰ πάντων τῶν κεφαλαίων ἐξιέναι μηδὲ τῇ τεχνικῇ τῶν ἐγκωμίων ἕπεσθαι διαιρέσει.*

Vel primo obtutu cognosces haec plane abhorrere a ratione atque via, qua Nicolaum in priore parte usum esse ostendi. Non solum desunt multa, de quibus Nicolaus ex ratione libri sui agere solet, sed adsunt etiam, quae ab illo omnino aliena sunt. Verba enim p. V 5 *διὰ τοῦτο καὶ ὑποτέτακται—χρηστότερον* et 8 *ὕπτιον*—10 *προϊόν* nihil aliud sunt nisi scholia ad verba Aphthonii 42, 22—24 et 43, 2 Sp.; quin etiam ipsa verba Aphthonii 42, 22 *δεῖ δὲ συγκρίνοντας* in O sequuntur. Itaque suspicio oritur hanc partem codicis O ex scholiis ad Aphthonium scriptis derivatam esse. Atque re vera scholia codicis Ambrosiani 523, de quibus p. VIII sq. agetur, omnia, quae

codex O, exhibent integra atque eodem ordine. Idem valet de ceteris, quae caput *π. συγκρίσεως* in codice O sequuntur.

Prior igitur pars codicis O (usque ad caput *π. ἐγκωμίου καὶ ψόγου*) exhibet ipsa Nicolai Progymnasmata, posterior autem deducta est ex scholiis Ac aut potius ex apographo eius codicis. Quin hoc ideo factum sit, quod posterior pars libri Nicolai illo tempore iam deperdita erat, dubium vix esse potest. Quae cum ita sint, in hac parte restituenda ad ea scripta refugiendum est, quae verba Nicolai praebent.

II. De fragmentis Monacensibus

In codicem Monacensem gr. 478 (= M) duo folia ex alio codice delata sunt, 290 et 291, exarata saec. XII vel XI. Continent Nicolai verba f. 290^{v} = p. 14, 18—15, 6; f. 291^{v} = p. 9, 2—12, 10; non omnia bene servata sunt. Folii 290^{r} scriptura antiqua deleta est; eius vestigia tam exigua exstant, ut Rabe ne unum quidem verbum Nicolai agnoscere potuerit.

III. Denique verba p. 1, 16 — 2, 9 in codice Ambrosiano 221 (= Ai) saec. XIV f. 7^{rv} inter Hermogenis et Aphthonii Progymnasmata leguntur, quamquam paulum mutata; Nicolai nomen adscriptum non est.

B. DE SCRIPTORIBUS, QUI NICOLAI LIBRO USI ESSE VIDENTUR

I. De scholiis P et Ac

Scholia P[1]) (II 5—9 et 565 sq. W.), ex quibus Finckh librum nostrum restituerat, non integra exhibent Progymnasmata Nicolai, sed et ordinem et verba ipsa mutaverunt, cum eis uterentur tamquam scholiis ad Aphthonii verba interpre-

1) Pa = Paris. 1983 saec. XI, Pc = Paris. 2977 saec. XI (Abraham *Jahrb. f. class. Philol.* 131 [1885] 759. Rabe *Rhein. Museum* 67 [1912] 325), quorum simulacra lucis ope excepta contuli inde a p. 602 W., alteram partem examinavit Rabe; Vh = Vat. Pal. 23 saec. XIII, cuius simulacra contuli. Pa Vh artius inter se cohaerent.

tanda. Sed si accuratius comparaveris scholia P cum textu Londinensi, intelleges verba Nicolai, quae in P leguntur, non magnopere differre ab auctoris libro genuino nisi in prioribus progymnasmatis, inde a capite *π. χρείας* autem magis magisque cum Nicolao consentire, in capite *π. ἐγκωμίου καὶ ψόγου* vix iam discrepare.

Quomodo hoc factum sit, facile explicari potest ex indole scholiorum P. Priorum enim capitum scholia ea ratione, qua pueri in scholis instruebantur, id est ratione catechetica, composita sunt (Rabe *Rhein. Mus.* 62, 559 sq.). Apparet verba Nicolai si hoc modo scholiasta eis uti volebat, mutanda fuisse. Inde vero a capite *π. χρείας* ille desiit hoc modo scholia componere. Atque a capite *π. κοινοῦ τόπου* eundem verborum ordinem exhibet atque O, nulla iam scholia, quae ad verba Aphthonii ipsa spectant, verbis Nicolai immixta inveniuntur. Concludendum igitur est eum, qui codicum PaPcVh archetypum scripsit, codicis quo usus est verba mutasse, cum eis eo modo quem supra diximus uti voluisset; sed inde a capite *π. κοινοῦ τόπου* destitit consilio atque ideo nihil mutavit (Rabe *Rhein. Mus.* 62, 559 sq. 64, 565 a. 1). Illo in codice ergo, quem fontem scholiorum P nominabo, Nicolai verba integra legebantur.

Sententia haec confirmatur codice Ambrosiano 523 saec. XI (= Ac). Artissime enim cum scholiis P cohaeret pars scholiorum eius codicis[1]). Scholia ad Aphthonium scripta in Ac manibus tribus exarata esse videntur, scholia I: eadem manu, qua ipsa Aphthonii verba (Rabe *Rhein. Mus.* 67, 322 a. 3); II: saec. XII; III: saec. XIII—XIV. Scholia III nihil sunt nisi partes commentarii ab Ioanne episcopo Sardiano ad Aphthonium scripti. Scholia I et II cum scholiis P artissime cohaerent. Sed cum in perpaucis illis scholiis II verba Nicolai nulla inveniantur, scholia I multa eius verba exhibent, quamvis concisa atque contracta. Afferam exemplum:

1) Rabe f. 1^{v}—9^{v} descripserat; cum codicem magni momenti esse viderem, totum lucis ope exprimendum curavit.

Nic. p. 12, 17: *ἔτι τῶν διηγημάτων τὰ μέν ἐστι μυθικά, τὰ δὲ ἱστορικά, τὰ δὲ πραγματικά, ἃ καὶ δικανικὰ καλοῦσι, τὰ δὲ πλασματικά. μυθικὰ μὲν οὖν ἐστι τὰ οὐκ ἀναμφισβητήτου πίστεως ἠξιωμένα, ἀλλ' ἔχοντα καὶ ψεύδους ὑπόνοιαν,*	Ac f. 3^{v}: *τῶν διηγημάτων τὰ μέν ἐστι μυθικά,*
οἷα τὰ περὶ Κυκλώπων καὶ Κενταύρων· ἱστορικὰ δὲ τὰ τῶν ὁμολογουμένως λεγομένων (sic O) *παλαιῶν πραγμάτων, οἷα τὰ περὶ Ἐπιδάμνου·*	*οἷα τὰ περὶ Κυκλώπων καὶ Κενταύρων, τὰ δὲ ἱστορικὰ τὰ τῶν ὁμολογουμένως γενομένων παλαιῶν πραγμάτων,*
πραγματικὰ δὲ ἤτοι δικανικὰ τὰ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι λεγόμενα·	*τὰ δὲ πραγματικὰ ἤτοι δικανικὰ τὰ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι,*
πλασματικὰ δὲ τὰ ἐν ταῖς κωμῳδίαις καὶ ὅλως τὰ ἐν τοῖς ἄλλοις δράμασι.	*τὰ δὲ πλασματικά, οἷα τὰ ἐν κωμῳδίαις καὶ τοῖς ἄλλοις δράμασιν.*

Eodem modo cum plerumque Ac contrahat in brevius verba Nicolai, nonnullis locis plane cum eo congruit. Quaerendum igitur est, utrum Ac haec verba ex Nicolao ipso an ex scholiis P hauserit. Paucos sed gravissimos locos afferam.

Nic. p. 8, 14; P = II 568, 9 sq. W.

Ac f. 3^{r}: *ὁ μῦθος τοῦ συμβουλευτικοῦ ἐστιν· ἢ γὰρ προτρέπομεν ἐπὶ*[1] *τὰ*[1] *ἀγαθὰ*[1] *ἢ τῶν ἁμαρτημάτων ἀποτρέπομεν. ἤδη δέ τισιν ἔδοξε καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων*[2] *εἶναι μελέτην χρήσιμον· ἐν ᾧ μὲν γάρ φησι προτρέπομεν ἢ ἀποτρέπομεν, τὸ τῆς συμβουλῆς ἴδιον φυλάττεται· ἐν ᾧ δὲ καταδρομὴν τῶν ἁμαρτημάτων*[3] *ποιούμεθα*[4]*, τὸ δικανικὸν μέρος σῴζεται· ἐν ᾧ δὲ καθαρᾷ τῇ λέξει χρώμεθα καὶ μετὰ ἀφελείας*[5] *προάγομεν ἐπαινοῦντες ἅμα, τῆς πανηγυρικῆς ἰδέας οὐκ ἀφιστάμεθα.*

l. 1 *ὁ—ἐστιν* al. PO l. 2 *ἢ—ἀποτρέπομεν* = O, al. P

1 om. O; *ἐπί τι* P 2 *τριῶν* O; *τριῶν εἰδῶν* P 3 *ἁμαρτημάτων* O; *ἁμαρτανόντων* P 4 P add. *καὶ τὰ ψευδῆ πιθανῶς διηγούμεθα* 5 *ἀφελείας* P; *εὐτελείας* O

Nic. p. 15, 12; P = II 583, 26 W.

Ac f. 3^{v}: *γυμνάζει*[1] *τὸ*[1] *διήγημα*[1] *εἰς*[1] *πάντα τὰ τῆς ῥητορικῆς μέρη*[2], *τό*[3] *τε*[3] *συμβουλευτικὸν καὶ τὸ δικανικὸν καὶ τὸ πανηγυρικὸν λέγω*[4]. *ἔτι δὲ διαιρουμένου τοῦ πολιτικοῦ λόγου εἰς μέρη ε̄ ἕν ἐστι τὸ διήγημα τῶν ε̄· πολλάκις δὲ αὐτὸ* (sic) *καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ μάλιστα ἐν ταῖς παραδειγματικαῖς πίστεσι χρώμεθα*[5], *ἤδη δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιλόγοις, ὅταν ἀναμιμνήσκωμεν τῶν λεχθέντων· διὸ καὶ ἀδιαφόρως*[6] *αὐτῷ ἐγγυμναζόμεθα*[7].

---

l. 3. 4 *ἔτι—αὐτὸ* = O; al. P

---

1 *γυμνάζει δὲ ἡμᾶς τὸ διήγημα ὁμοίως πρὸς* O; *γυμνάζει τὸ διήγημα καὶ εἰς* P 2 *μέρη* O; *εἴδη* P 3 om. P 4 *λέγω* O (add.: *ἐν ἅπασι ⟨γὰρ⟩ αὐτοῦ δεόμεθα*); om. sed *φημί* add. post *συμβ.* P 5 post *ἀγῶσι* P 6 *διαφόρως* OP 7 *ἐγυμνασόμεθα* O

Quibus locis cum Ac plane cum O congruat, a P differat, exstant alii, quibus res aliter se habeat. Velut in verbis *ἰστέον ὅτι ἐν τῇ ἀνασκευῇ καὶ κατασκευῇ οὐκ ἔστι τάξις τῶν κεφαλαίων ⟨ὡρισμένη⟩· ἀλλ' οὕτως δεῖ τὸν λόγον προάγειν, ὡς ἂν ἡ τοῦ ὑποκειμένου δίδωσι φύσις χρῆσθαι τῇ τέχνῃ· ἀλλ' οὐδὲ πάντα δεῖ βιάζεσθαι τὰ κεφάλαια, ἂν μὴ χορηγῇ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τοῖς ἐμπίπτουσιν ἀρκεῖσθαι.* Ac plane congruit cum P (597, 20—27), sed ab O magnopere dissentit (cf. p. 30, 17—31, 13).

Statuendum igitur est Ac verba Nicolai neque ex ipsius libro hausisse, cum maximam partem consentiat cum P, neque ex scholiis P, cum nonnullis locis congruat cum O. Atqui supra diximus scholia P fontem suum non integrum exhibere. Cum in hoc fonte verba Nicolai integriora quam in scholiis P exstitisse suspicari sane liceat, colligi posse puto Ac ex ipso hoc fonte verba Nicolai hausisse.

Quae sententia confirmatur ceteris codicis Ac scholiis. Horum enim genera sunt quinque:

I Scholia, quae etiam in scholiis P leguntur, ut Ac f. 5^{r} (P II 590, 17 W.): *τοῦτο κατὰ παράλειψιν· οὐ πάντοτε δὲ τούτῳ χρηστέον, ἐφ' ὧν καὶ ἄλλοις εὔπορον κατορθώμασι τὸν ἔπαινον αὔξειν· ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ψιλῇ ἀπαριθμήσει τοῦτο ἐργασόμεθα.*

II Scholia, quae et cum Sardiano et cum scholiis P consentiunt; cf. Ac f. 5^{r} (P II 590, 14 W.; Sard.): *θαυμασίως*[1] *ἀντέστρεψεν ὡς οὐχ ἡ τέχνη τοῦτον, ἀλλὰ μᾶλλον*[2] *αὐτὸς τὴν τέχνην*[3] *ἐσέμνυνε.*

---

1 *τοῦτο θαυμασίως* P Ac 2 om. P 3 *τέχνην πάνυ* Ac

III Scholia, quae cum Sardiano plane congruunt, a scholiis P dissentiunt verbis, sententiis consentiunt[1]); velut ad Aphth. 45, 16 Sp. Sard.: *ἀνθηρῷ· ἰαμβοκρότῳ. ἀπολύτῳ· ἀντὶ τοῦ ἀφέτῳ ἐλευθέρῳ καθαρῷ … ἀπηλλαγμένος πάσης πλοκῆς τε καὶ σχήματος· πλοκὴ τουτέστι τροπικῇ λέξει λέγων.* — Ac: *ἀνθηρῷ· ἰαμβοκρότῳ. ἀπολύτῳ· ἀφέτῳ ἐλευθέρῳ καθαρῷ. πάσης πλοκῆς· ἀντὶ τοῦ τροπικῆς λέξεως. καὶ σχήματος· τουτέστι*

---

1) Considerandi vero duo loci sunt, quibus Sardiani verba leguntur, idcirco quod ex eis cognosci potest, quae ratio in afferendis eius verbis inter scholia P et Ac intersit. Exscribam verba Sardiani et indicabo, quae habeat scholia P, quae Ac:

Sard. ad Aphth. 21, 15 Sp.: *θέρους ἦν ἀκμή· ἀντὶ τοῦ δυνατώτατον καὶ μεσαίτατον. καὶ οἱ μὲν τέττιγες … σύντονον· ἀντὶ τοῦ ἀνέπεμπον, ᾖδον ἢ ἀνεκρούοντο· ἀπὸ* (*ἐκ* C; cf. p. XXXIV) *μεταφορᾶς τῶν κιθαριστῶν* (*κιθαρῶν* C). [cf. P 576, 26; non habet Ac] *σημαίνει δὲ τὸ ἀνεβάλλοντο καὶ τὸ ὑπερετίθεντο· ἀναβολὴ γὰρ ἡ ὑπέρθεσις. σύντονον δὲ ἀντὶ τοῦ ἐπιτεταμένον* (*τὸ πολλήν* add. Vω), *ἢ ὅτι μέλος ἐστὶ μουσικὸν ἡ σύντονος ὡς βάρβιτον καὶ ὄργανον καὶ ψαλτήριον.* [= Ac f. 3r; cf. P 577, 5—17] *τοῖς μύρμηξι δὲ πονεῖν ἐπῄει· ἠθικόν ἐστι τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ μύθου. ᾄδει τε γὰρ ὁ τέττιξ τοῦ θέρους καὶ ὁ μύρμηξ πονεῖ περὶ τὴν συλλογὴν τῶν καρπῶν. ἐπῄει δὲ ἀντὶ τοῦ προθυμία ὑπῆρχε.* [P 576, 20 sq.; non habet Ac] *χειμῶνος δὲ ἐπιγεγονότος· καὶ γὰρ χειμῶνος ὁ μὲν τέττιξ τὴν ᾠδὴν καταπαύων, ὁ μύρμηξ δὲ ἀφανιζόμενος, ὃ μὲν ὑπείληπται τροφῆς ἀπορίᾳ τοῦτο ποιεῖν, ὃ δὲ σχολὴν ποιεῖσθαι τῶν ἑαυτοῦ πρὸς ἀπόλαυσιν πόνων. τὸ πιθανὸν οὖν τοῦ μύθου ἔκ τε τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦ ἑκάστου ἐπιτηδεύματος.* [Ac + P 576, 18]

Sard. ad Aphth. 27, 27 Sp.: *ἀλλ' οὐ δεῖ ἀκράτῳ τῇ τραχύτητι χρῆσθαι ἀλλὰ πρὸς τὴν ποιότητα τῶν ὑποκειμένων προσώπων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.* [Ac = P 599, 26—30] *ἐπεὶ τυχὸν ἐὰν νέος ᾖ ὁ λέγων, οὐκ ἔχει παρρησίας πολλὴν ἄδειαν· πλὴν κἂν πρεσβύτερος ᾖ, ὀφείλει ὑφειμένως πως καὶ ἠθικῶς κατασκευάζειν τὸν λόγον.* [P 599, 30—600, 2; non habet Ac]

Apparet scholia P totum scholium afferre quamvis mutatum, Ac vero partem tantummodo.

διαφόρου. — P II 647, 3 W.: *ἀπόλυτος δὲ λέγεται χαρακτὴρ ὁ ἄφετος καὶ ἐλεύθερος καὶ οἷον εἰπεῖν ἰαμβόκροτος καὶ περιόδων καὶ διλημμάτων καὶ κύκλων καὶ τῶν τοιούτων ἀπηλλαγμένος· πλοκὴν δὲ οὐ μόνον τὰ προειρημένα φησίν, ἀλλὰ καὶ τὰς τροπικὰς λέξεις.*

IV Scholia, quae cum solo Sardiano congruunt.

V Scholia, quae nisi in Ac non leguntur. Quae cum perpauca sint, nullius momenti est, quod in scholiis P non inveniuntur. Nam cum scholia P fontem suum non integrum exhibeant, facile fieri potuit, ut in hoc fonte plura scholia invenirentur quam in P.

Maioris momenti videtur esse, quod multa scholia in Ac leguntur, quae cum solo Sardiano congruunt. Ex his enim fortasse concludes Ac haec scholia ex ipso Sardiano sumpsisse. Sed cum scholia II et III fere totidem sint quot IV, et scholia P ipsa quoque permulta exhibeant scholia, quae in solo Sardiano leguntur, colligendum esse puto, Sardiani illa scholia omnia in fonte scholiorum P infuisse et Ac ex hoc hausisse verba Sardiani.

Quae cum ita sint, Ac verba Nicolai ex fonte scholiorum P sumpsisse nemo negabit. Inde id quoque efficitur, ut ne Ac quidem nullius sit momenti ad emendanda verba Nicolai.

II. De Maximo Planuda

Corpori cuidam rhetorico, in quo Aphthonii Progymnasmata et Hermogenis quattuor scripta prolegomenis, commentariis, appendicibus instructa leguntur, Maximi Planudae nomen praefixum est in codicibus Laur. S. Marc. 294 (saec. XIV—XV) et Paris. 2920 (saec. XV)[1]); scholia Aphthoniana edita sunt in Rhetorum Walzianorum vol. II 9—68. Maximus scholia P et Doxapatrem sive eius auctorem compilavit[2]). Ex

1) Rabe *Rhein. Mus.* 67, 332.

2) Hoc ut cognoscas, indicabo, quibus locis Max. cum Dox. aut P consentiat in cap. *π. μύθου, π. διηγήματος, π. χρείας*: 9, 12—10, 3 cf. Dox. 145 sq. 10, 3—10 = P 567, 10—17. 10, 10—12 cf. Dox. 147, 1. 10, 12 cf. Dox. 149, 5. 10, 12—17 cf. Dox. 152, 6 sq. 10, 18—23 cf. Dox. 157, 22 sq. 10, 23—12, 1 = P 572, 16—573, 8. 12, 1—7 = P 574, 9—16. 12, 9—13 = Dox. 159, 7—11. 12, 14—15 cf.

hoc loci hausti sunt, quibus Nicolai nomen legitur: Max. 60, 28 = Dox. 539, 14 et 540, 9; Max. 62, 29 = Dox. 548, 13 sq. Cetera, quae in his scholiis ad Nicolaum redeunt, hausta sunt ex scholiis P. Ut exemplum afferam, conferas quaeso:

scholia P II 576, 10 sq. W.	Max. II 12, 15 sq. W.	Nic. 10, 11 sq.
εἰ γὰρ ὁ μῦθος διὰ τοὺς νέους εὕρηται, ἵνα τῇ ἀφ' ἑαυτοῦ ἡδονῇ τὰς τῶν νέων προμαλάξας ψυχὰς οὕτως εὐπαράδεκτον τὴν παραίνεσιν ἀπεργάσηται, τῶν νέων ὡς ἐπίπαν πεφυκότων τὰς φανερὰς ἀποστρέφεσθαι νουθετήσεις, δῆλον πάντως ὅτι μετὰ τὸν μῦθον τὸ ἀπ' αὐτοῦ προστεθήσεται χρήσιμον· ἐπεὶ εἰ προτάττοιτο καὶ δρᾷ τι τὰς τῶν νέων ψυχάς, περιττὴ ἡ τοῦ μύθου χρῆσις	*τῶν γὰρ νέων ὡς ἐπίπαν πεφυκότων τὰς φανερὰς ἀποστρέφεσθαι νουθετήσεις δῆλον πάντως, ὅτι μετὰ τὸν μῦθον εὐπαραδεκτότερον τὸ ἀπ' αὐτοῦ γενήσεται χρήσιμον· ἐπεὶ εἰ προταττόμενον δρᾷ τι ταῖς τῶν νέων ψυχαῖς, περιττὴ ἡ τοῦ μύθου χρῆσις*	*εἰ καὶ διὰ τοῦτο τὸν μῦθον εὕρομεν διὰ τὸ τοὺς νέους μὴ ἡδέως δέχεσθαι τὰς φανερὰς νουθετήσεις, ἵνα ψυχαγωγούμενοι καὶ ἀπατώμενοι παρὰ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐν τῷ μύθῳ οὕτως ἀκούωσιν ἤδη τῆς παραινέσεως, πῶς οὐ δεῖ τάττειν μετὰ τὸν μῦθον τὸ ἐξ αὐτοῦ χρήσιμον; ἐπεί, εἰ προσδέχοιντο τὴν παραίνεσιν, περιττή ἐστιν ἡ τοῦ μύθου χρῆσις*

Dox. 173, 24 sq. 12, 15—20 = P 576, 13 sq. 13, 1—5 cf. Dox. 198, 4—8. 13, 6—10 = P 578, 9 sq. (cf. Dox. 198, 23). 13, 10—17 = Dox. 199, 10—21. 13, 16—24 cf. P 578, 19. 13, 24—14, 1 = P 579, 19 sq. 14, 1—16 = P 580, 18 sq. 14, 16—21 = P 583, 30 sq. 14, 21—25 cf. P 583, 1—5. 14, 26—15, 2 cf. 583, 18—22. 15, 2—5 cf. Dox. 246, 8 sq. 15, 7—16 cf. Dox. 247. 248. 15, 17—21 = Dox. 249, 14 sq. 15, 22—25 cf. Dox. 250, 5—25. 15, 26—16, 5 cf. Dox. 251, 10—22. 16, 5—9 = 252, 24—26. 16, 10—12 = 253, 22 sq. 16, 12—19, 4 cf. Dox. 256, 3—259, 10 (Theo. 97, 16 sq.). 19, 5—9 = P 587 25—30. 19, 10—11 cf. Dox. 262, 5—12. 19, 12 = Dox. 262, 13. 19, 13—20 = Dox. 263, 10. Consulto dixi 'Dox. sive eius auctorem compilavit'; nam raro scholiasta hic ad verbum cum Dox. consentit et non-

Item ex scholiis P deducta sunt perpauca illa verba Nicolai, quae in scholiis *Π* leguntur, de quibus Rabe *Rhein. Mus.* 62, 559 sq. dixit[1]).

III. De Ioanne episcopo Sardiano

Ioannes episcopus Sardianus, quem medio saec. X floruisse probabile est[2]), vetustissimus videtur esse scriptorum, qui Nicolai libro usi sunt. In commentario enim, quo Aphthonium instruxit[3]), verbis Aphth. 34, 28 Sp. adscripsit: *τοῦτο Νικόλαος τὸ κεφάλαιον πρὸ τοῦ πράγματος καλεῖ, ὅπερ ἐκεῖνος οὐ στοχαστικῶς εἰσάγεσθαί φησιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀναμιμνῄσκειν τοὺς δικαστάς, ὧν ἴσασιν· ἔνθα λέγει ἀναγκαίαν εἶναι καὶ τὴν τῶν ὁμοιογενῶν παράληψιν ὡς ἔμψυχον τὸν λόγον ποιοῦσαν. ὁμοιογενῆ δὲ λέγεται τὰ ἀπὸ τῶν ὁμοίων πραγμάτων λαμβανόμενα*[4]). *στοχαζόμενοι γάρ φησι τὰ προγεγενημένα καὶ λέγοντες μετὰ πολλὰ ἕτερα καὶ τὰ νῦν τὸν κρινόμενον διαπεπρᾶχθαι ὀφείλομεν τὸ πιθανὸν προσάγειν τοῖς λόγοις ἐκ τοῦ ὅμοια τοῖς νῦν κρινομένοις ἐπιζητεῖν πράγματα· οἷον κρινομένου ἐπὶ τυμβω-*

nullis locis Dox. (157, 22 sq.; 159, 7 sq.; 198, 4 sq.; 251, 10—22 al.) ipse profitetur se haec ex aliis scholiis hausisse. Sed quinam hic auctor sit, inquirere non est huius libelli, cum verba Nicolai, quae apud eum scholiastam leguntur, plane consentiant cum P.

1) Codicem R = Rehdigeranum 13 saec. XIII—XIV contuli; quae verba Nicolai in eo exstent, ex apparatu critico cognoscas.

2) C. a. 900 eum fuisse putavit Ehrhard *Byz. Lit.-Gesch.*[2] 199; Rabe *Berl. phil. Wochenschr.* 1909, 1019. Postea Rabe mecum communicavit eum, cum epigrammatis in imperatorem Romanum I (920—944; *Rhein. Mus.* 62, 571 sq.) scripti mentionem fecerit, c. a. 950 scripsisse verisimile esse.

3) Hoc commentarium in Vat. 1408 et Vindob. 130 adhuc servatum — pars prior etiam in Coisl. 387 legitur — Rabe descripsit; cf. *Rhein. Mus.* 63, 525. *Berl. phil. Wochenschr.* 1909, 1018. Eidem Sardiano vindicantur a Rabio *Ἄθλησις τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Βαρβάρας καὶ Ἰουλιανῆς τῆς συνάθλου αὐτῆς, συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Σάρδεων* (Paris. gr. 1458 f. 46r—48v) et *Μετάφρασις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νικηφόρου, συγγραφὲν παρὰ Ἰωάννου ἐπισκόπου Σάρδεων* (Paris. gr. 1452 saec. X f. 77v); cf. Ehrhard l. c.; Lequien, Oriens Christianus, I col. 863 XII.

4) Definitio non consentit cum Nicolao (43, 9), sed cum ea, quam Sardianus ipse alio loco profert.

ρυχίᾳ τινὸς λέξομεν, ὅτι ὡς εἰκὸς πολλὰς πρότερον κλοπὰς ἐργασάμενος καὶ ἐπὶ ταύτην ἦλθε τὴν ἀφορμὴν τοῦ κέρδους (cf. Nic. 43, 22—44, 8). Quae sequuntur apud Sardianum, non exstant apud Nicolaum; nihil sunt nisi interpretatio horum verborum. In fine scholii leguntur: *καὶ ταῦτα μὲν ὁ Νικόλαος ἐοικότα λέγων τῷ Ἀφθονίῳ.*

Ex hoc scholio cognoscitur, quomodo Sardianus usus sit Nicolai libro: partim ipsa verba affert, partim summam tantum sententiarum ex eo sumit. Quin etiam verbis (p. 12, 9), quibus Nicolaus definit, quid sit *διήγημα ἀφηγηματικόν*, utitur ad verba Aphthonii 22, 7 Sp. interpretanda «*πολιτικὸν … κέχρηνται*»· *ὅσα ἀπὸ μόνου τοῦ ἀπαγγέλλοντος προσώπου ἐκφέρεται.*

Integra Nicolai verba praeterea afferuntur a Sardiano ad Aphth. 21, 20 Sp. (= Nic. 9, 16), ad 26, 1 (= Nic. 24, 14); denique ad 27, 30 (= Nic. 32, 6): *πρὸς δὲ τούτῳ κἀκεῖνο γνωστέον, ὅτι οὐδὲν κωλύει καὶ ἓν μέρος* (= P; *ἐν με′* O) *τοῦ διηγήματος ὑπὸ κεφάλαια ἀνάγεσθαι πλείονα, οἷον εἰ τύχοι ὑπὸ τὸ* (= P; *τὸ* om. O) *ἀσύμφορον καὶ ὑπὸ τὸ ἀπίθανον καὶ ὑπὸ ἕτερα* (= P; *ἕτερον* O). *καὶ χρησόμεθα μὲν αὐτῷ ἐν ἅπασι, τῇ δὲ* (= P; *δὲ* om. O) *περὶ τὴν ἐργασίαν διαφορᾷ τὴν ἐξαλλαγὴν μηχανησόμεθα* (= P; *μαθησόμεθα* O).

Ne quis autem putet Sardianum verba Nicolai ex scholiis P hausisse — neque enim constat, quo tempore scholia P conscripta sint[1]), et Sardianus multis locis cum eis congruit (cf. p. XI) —, cum aliis tum his prohibetur locis. Verba ad Aphth. 27, 30 Sp. adscripta *οὔτε ὡρισμένην ἔχουσι τὴν τάξιν τὰ κεφάλαια ταῦτα οὔτε πάντα ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀνασκευαῖς τε καὶ κατασκευαῖς ἐμπεσεῖται, ἀλλὰ ταῦτα μέν ἐστιν ἐξ ὧν ἀνασκευάζομεν καὶ* (*ἢ* Wc pro *καὶ*) *κατασκευάζομεν* consentiunt cum Nic. p. 31, 3 sq., magnopere dissentiunt a P et Ac (cf. p. XI). Praeterea Sardianus ad Aphth. 28, 3 Sp. affert Nicolai verba p. 34, 22 sq. *καὶ γὰρ ἐναγωνιωτέροις ἐν τούτοις ἢ κατὰ τὰς χρείας — λεγομένων* (sic Sard.) *δεόμεθα*, quae in scholiis P desunt.

1) Rabe *Rhein. Mus.* 67, 330 ex variis lectionibus, quae ad accentus et interpunctiones spectant, colligit corpus P non ante saeculum nonum ortum esse.

Ergo Sardianus Nicolai libro ipso usus est. Et quamquam in universum meliorem memoriam praebet quam O, tamen tribus locis iisdem mendis inquinatus est atque O: p. 7, 17 *ἐκ — φιλεῖ* om. cum O; p. 44, 1 *στοχαζόμενοι γὰρ τὰ προγεγενημένα*, 58, 4 *τὰ ἐνδεχόμενα δεῖ στοχάζεσθαι* praebet sicut O. Apparet igitur Nicolai codicem, quo Sardianus usus est, artiore vinculo cum archetypo codicis O coniunctum esse quam cum eo, ex quo P Ac hauserunt[1]).

IV. De Ioanne Doxapatre

Ioannes Doxapatres, qui saec. XI commentarium in Aphthonium conscripsit, bis Nicolai Progymnasmatum mentionem facit, II 199, 1 et 539, 14 W; Nicolai nomen commemorat II 540, 9. 540, 17. 548, 13. Quos locos si consideraveris, miraberis sane, quod nihil nisi definitiones (199, 1; 539, 14 = 540, 9, 17) vel sententias ab aliis diversas (548, 13) Doxapatres affert, cum aliis locis, quibus verba Nicolai exhibet, aut eius mentionem omnino non faciat aut nihil dicat nisi *τινές* vel *ἕτεροι*[2]). Hoc eo magis notandum est, quod aliorum scriptorum nomina ut Sardiani, Geometrae, Hermogenis saepius affert. Quomodo hoc explicandum est?

Summi momenti ad quaestionem solvendam sunt verba II 199, 1 W.: *ὡς καὶ Νικόλαος ἐν τῇ* (*περὶ* add. W II, cf. p. XXXIV; om. Wc V δ) *τῶν προγυμνασμάτων αὐτοῦ* (*αὐτῷ* V δ) *πραγματείᾳ διέξεισι καί τις* (*τις* W II; om. Wc V δ) *τῶν τὰ* (*τοῦ* Wc pro *τὰ*) *Ἀφθονίου ἐξηγησαμένων*. Nam his verbis efficitur aut Doxapatrem et Nicolao et scholiis usum esse, in quibus eadem atque apud Nicolaum inveniebantur[3]), aut eum Nicolai testimonia in ipsis scholiis invenisse. Iam vero Rabe *Rhein. Mus.* 62, 577 sq. ostendit Doxapatrem scholiis P usum esse; contuli igitur verba Nicolai, quae Doxapatres affert, et cum Nicolao et cum scholiis P: verba Nicolai, quae non sint in scholiis P, a Doxapatre afferuntur nulla. Praeterea duobus locis dissentit a Nicolao, congruit cum scholiis P:

scholia P, II 607, 30—608, 10 W.	Dox. II 390, 25 W.	Nicol. p. 37, 12
ὅσοι δὲ καὶ ἀνδραγαθήματος αὐτὸν εἶναι αὔξησιν ὡρίσαντο, οὐκ ἐπέστησαν τὸ ἐγκώμιον τῆς οἰκείας ἐκβάλλοντες χρείας. εἰ γὰρ ὁ κοινὸς τόπος τὸ τοῦ ἐγκωμίου ἐργάσαιτο, περιττὸν καὶ ἄλλως ὄχλος ἡ τοῦ ἐγκωμίου μάθησις, ἄλλως τε εἰ πρόκειται ἐν κοινῷ τόπῳ ὑπέρ τινων λέγειν, πάντως ἢ	*τινὲς μέντοι τὸ τῆς συνηγορίας μέρος τοῦ κοινοῦ τόπου ἐκτέμνοντές φασι τὸ ὑπέρ τινος τὸν κοινὸν τόπον μὴ ἔχειν μηδὲ αὔξησιν ἐν αὐτῷ ἀνδραγαθήματος γίνεσθαι. τοῦτο γάρ φασιν ἐγκωμίων ἔργον· εἰ δὲ πρόκειται, φασίν, ὑπέρ τινων ἐν κοινῷ τόπῳ λέγειν, πάντως ἢ*	*λεκτέον οὖν πρὸς τοὺς λέγοντας δεῖν ὑπέρ τινων ἐν κοινῷ τόπῳ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους· πότερον*
ὑπὲρ αὐτῶν ἐροῦμεν, καθ' ὧν ἤδη εἰρήκαμεν, ἢ ὑπὲρ ἑτέρων· ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὲρ τούτων, καθ' ὧν καὶ προειρήκαμεν, οἷον κατὰ φονέως ἢ ὑπὲρ φονέως, οὐκέτι τὸ πρᾶγμα ὡμολόγηται,	*ὑπὲρ αὐτῶν ἐροῦμεν, καθ' ὧν ἤδη εἰρήκαμεν, ἢ ὑπὲρ ἑτέρων· ἀλλ' εἰ μὲν ὑπὲρ τούτων, καθ' ὧν καὶ προείρηται, οἷον κατὰ φονέως καὶ ὑπὲρ φονέως, οὐκέτι τὸ πρᾶγμα ὡμολόγηται, τοῦ κοινοῦ τόπου ὁμολογούμενα πράγματα ὀφείλοντος αὔξειν.*	*ὑπὲρ αὐτῶν ἐροῦμεν, καθ' ὧν ἤδη εἰρήκαμεν, ἢ ὑπὲρ ἑτέρων; εἰ μὲν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, καθ' ὧν καὶ ἡ κατηγορία γεγένηται, οἷον κατὰ τοῦ φονέως καὶ ὑπὲρ τοῦ φονέως, οὐκέτι τὸ πρᾶγμα ὁμολογεῖται·*
εἰ δὲ ὑπὲρ ἑτέρων τῶν τὰ ὁμολο-	*εἰ δὲ ὑπὲρ ἑτέρων τῶν τὰ ὁμολο-*	*εἰ δὲ ὑπὲρ ἑτέρων τῶν τὰ ὁμολο-*

1) In vilibus istis quae dicuntur Theoneis scholiis verba Nicolai perpauca leguntur I 257, 14 sq. 259, 25 sq. W.: ex Sardiano petita sunt. In Coisliniano ea exstare animadverterat Rabe *Rhein. Mus.* 62, 564 a. 1; postea demum vidit Sardianum eius commentarii auctorem esse *Rhein. Mus.* 64, 553 a. 2 - 10.

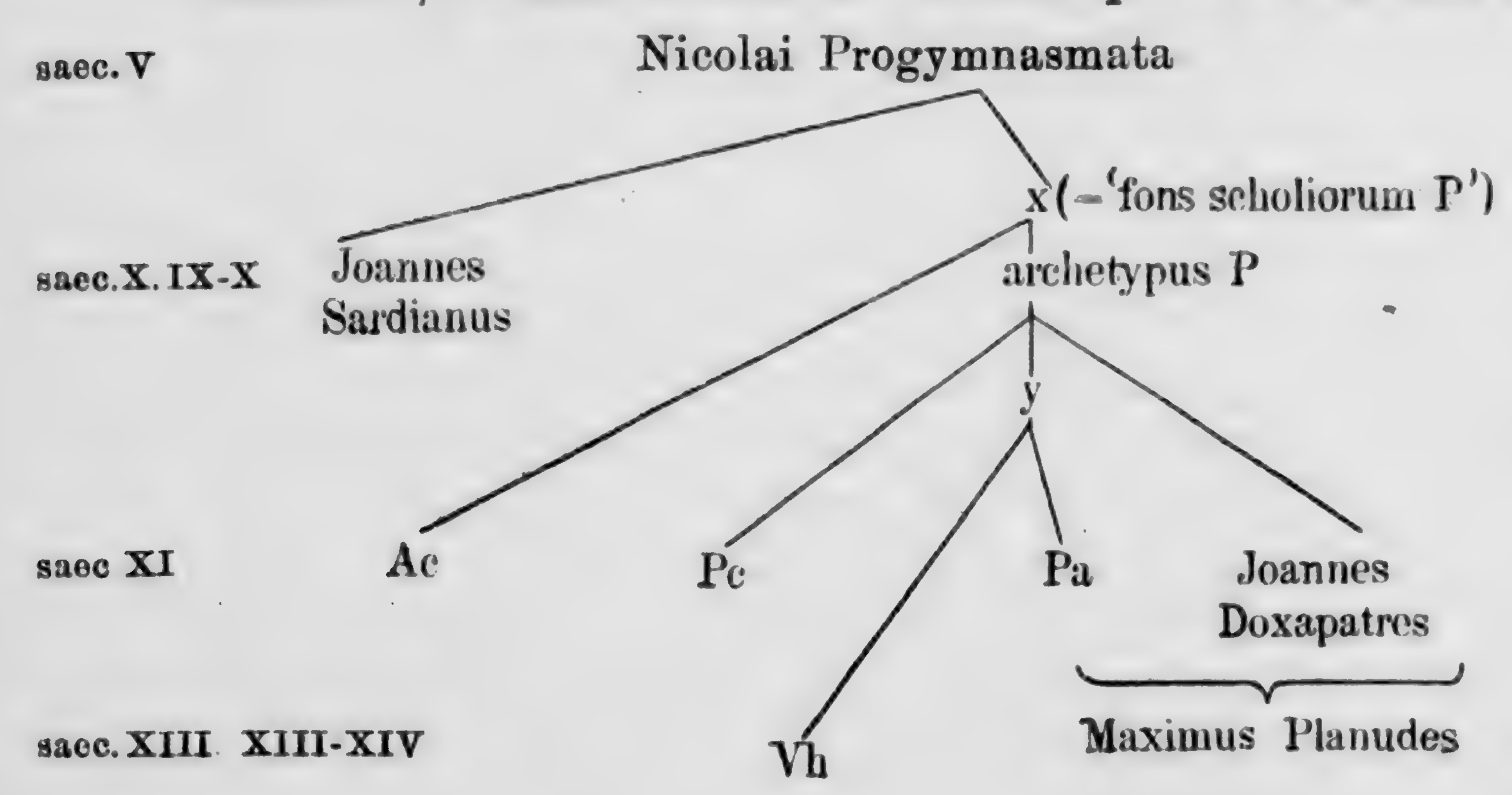
2) Cf. W II 120, 6; 121, 20; 122, 6; 123, 19 + 119, 26; 123, 25; 124, 3; 124, 19; 138/9; 143, 10; 159, 20 + 161, 29; 174, 16; 205, 1; 207, 1; 356, 7; 376, 22; 389, 4; 389, 9; *τινές*: 136, 9; 157, 17; 164, 3; 203, 14; 319, 4; 390, 25; *ἕτεροι*: 198, 26; 249, 20; 288, 26; 376, 14; 371, 11 al.

3) Ita Graeven Hermae vol. XXX 471, 5.

scholia P	Dox.	Nicol.
γούμενα ἀγαθὰ διαπεπραγμένων, τῷ ἐγκωμίῳ μᾶλλον ἁρμόζων ὁ τοιοῦτος φανεῖται λόγος.	γούμενα ἀγαθὰ διαπεπραγμένων, τῷ ἐγκωμίῳ μᾶλλον ὁ τοιοῦτος ἁρμόζων λόγος φανεῖται.	γούμενα ἀγαθὰ διαπεπραγμένων, τῷ ἐγκωμίῳ μᾶλλον ἁρμόζων ὁ τοιοῦτος λόγος φαίνεται (sic O).

Altero loco (II 193, 4 sq. W.; cf. Nic. 18, 1 sq.; scholia P II 585, 17. 24 sq. W.) Doxapatres eodem modo quo scholia P de exercitatione chriae *κατὰ πτώσεις* facienda disputat; de exercitatione *κατὰ ἀριθμούς*, quam Nicolaus profert, nihil dicit aeque atque scholia P. Ceteris ex locis, quibus verba Nicolai inveniuntur, nihil colligi potest, cum Doxapatres aut consentiat cum Nicolao et scholiis P aut differat ab utroque libro. Quae cum ita sint, apparet Doxapatrem non libro Nicolai ipso usum esse, sed quae eius affert verba ex scholiis P hausisse. Quod nomen Nicolai affert l. l., inde explicandum videtur, quod hoc in suo scholiorum P exemplo invenit adscriptum (Rabe *Rhein. Mus.* 62, 585).

Ut paucis comprehendam, quae de scriptoribus, qui Nicolai verba afferunt, enucleasse mihi videor, Ioannes Sardianus solus Nicolai libro ipso usus est; ceteri commentatores Aphthoniani ex alio fonte verba eius hauserunt: P et Ac ex codice, quem fontem scholiorum P nominavi; Doxapatres ex scholiis P; Maximus Planudes ex Doxapatre et scholiis P.



Restat, ut dicam de iis locis, quibus scholia P, cum in universum congruant cum O, plura tamen exhibent quam hic codex. Quae num ad Nicolaum referenda sint, quaeritur. Atque verba quidem II 568, 4—8 W. Nicolai non esse p. V ann. 1 demonstratum est. Eiusdem capitis verba II 577, 22—30 W., quae Finckh Nicolai esse putavit, repugnant eis, quae Nicolaus p. 21, 19 sq. exponit. — Verba II 578, 8. 9 *ἀλλὰ τί μὲν—ἐδίδαξεν Ἀφθόνιος* et 10 *ἦν καὶ ὁ τεχνικός*, quae ad eundem Aphthonium spectant, Nicolai non esse ex eo apparet, quod Nicolaus Aphthonii libro usus non est, cf. p. XXX. Eadem de causa reicienda sunt verba II 588, 25. 26; 597, 21; 598, 30—599, 2. Verba II 588, 27 *ὃ πάλιν διττὸν*—29 *λέγεται* scholiasta addit eo consilio, ut Nicolai doctrina congruat cum Aphthonio. — Verba II 589, 8 *ἴσμεν ὅτι*—590, 1 *χρή* quin recte excludantur, dubium esse dixeris, cum haec consentiant cum iis, quae Nicolaus exponit p. 41, 11 sq. 24, 5 sq. Sed alienum est a Nicolai scribendi genere vocabulo *ἴσμεν* novam sententiam adiungere. Accedit quod, cum similia p. 41, 11 dicantur, hoc loco ad illa non refertur, id quod moris est Nicolao (cf. 8, 12; 34, 4; 47, 21; 54, 11 al.). — Idem valet de verbis scholiorum P II 593, 8 *ἀλλὰ καὶ αὗται*—14 *ἀγαθόν*. Nam licet Nicolaus saepius de veriloquio disserat, haec tamen verba p. 25, 16 nexum sententiarum et verborum Nicolai perturbant, qui disserere pergat, quomodo *ἀπομνημόνευμα* differat a chria sententiaque. Praeterea verba 593, 11 spectant ad exemplum Aphthonii. — Maiore iure verba scholiorum P II 599, 26 *δεῖ*—600, 2 *λόγον* et 633, 2 *καὶ*—5 *μελέτης* ad Nicolaum referenda esse suspiceris. Atque illa quidem in O intercidisse conieceris, quod etiam verbum *δεόμεθα* antecedens in O deest (p. 35, 4). Item facile fieri potuit, ut verba *καὶ—μελέτης* una cum tota parte posteriore libri Nicolai deperirent. Sed cum ceteris locis verba, quibus scholia P codicem O superant, non esse Nicolai cognoverimus, cautius visum est haec in textum non recipere.

C. DE ALTERA LIBRI NICOLAI PARTE RESTITUENDA

Cum in codice O inde a cap. *π. συγκρίσεως* non integra verba Nicolai exstent, sed ea tantum quae Ac exhibet, haec pars ex scholiis P restituenda est. Et revera etiam in hac parte scholiorum P verba Nicolai servari pluribus argumentis probatur: hic quoque passim de rationibus aliorum scriptorum disputatur; eadem capita distingui possunt, quae in unoquoque progymnasmate prioris partis inveniuntur; permulti loci cum Theone et Hermogene consentiunt; Sardianus et Doxapatres nonnulla afferunt, quae in his progymnasmatis leguntur. Denique scholia P inde a cap. *π. κοινοῦ τόπου* Nicolai verba fere integra exhibent (cf. p. VIII), ut verisimile sit idem cadere in haec progymnasmata.

Nonnullis tamen locis verba Nicolai paululum videntur mutata esse. — Capita enim *π. ἠθοποιίας* et *π. ἐκφράσεως* incipiunt a voce *τινές*. Sed non dubito, quin scholia P non recte verba Nicolai exhibeant. Nam etiam in initio cap. *π. κοινοῦ τόπου* in scholiis P haec vox exstat, cum apud Nicolaum legatur *τὸν κοινὸν τόπον οἱ μὲν μετὰ τὴν ἔκφρασιν ἔταξαν κτλ.* — Item in eisdem capitibus verba *φαμὲν* 64, 1 et *καί φαμεν* 68, 7. 8 scholiastae videntur esse. Eodem enim modo in cap. *π. χρείας* scholia inseruerunt verba *ὁρίζονται δὲ αὐτὴν οὕτως· χρεία ἐστὶ κτλ.* (II 586, 4 sq.), cum apud Nicolaum haec verba desint. Scribendum igitur fortasse est 63, 22 *ἑπόμενοι τὴν ἠθοποιίαν ... τίθεμεν. ἠθοποιία δέ ἐστι* et 68, 7 *τὴν ἔκφρασιν. ἔκφρασις δέ ἐστι.* — In cap. *π. θέσεως* verba 76, 18 sq. non recte posita sunt in fine capitis, cum Nicolaus de partitione plerumque tertio loco agat. — Denique in cap. *π. νόμου εἰσφορᾶς* verba 77, 13; 16; 78, 2; 79, 13 excludenda esse puto, cum haec ad Aphthonium spectare videantur, cf. Aphth. 53, 29 Sp., aut ad Herm. 26, 12 R. Omnino autem hoc in capite verba Nicolai videntur magnopere mutata esse; paene suspiceris excerpta tantum adesse.

Etsi igitur his locis scholia P verba Nicolai non integra praebere videntur, tamen ponere licet in universum etiam hac in parte scholia P ipsa verba Nicolai servare.

D. DE VITA ET SCRIPTIS NICOLAI

De vita Nicolai haec praebet Suidas: *Νικόλαος ῥήτωρ, γνώριμος Πλουτάρχου καὶ Πρόκλου· Πλουτάρχου δὲ λέγω τοῦ ἐπίκλην Νεστορίου. ἔγραψε Προγυμνάσματα καὶ Μελέτας ῥητορικὰς καὶ ἄλλα τινά. ἤκμαζεν ἐπὶ Λέοντος βασιλέως τοῦ πρεσβυτ⟨έρ⟩ου καὶ ἕως Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου.* — *Νικόλαος, Μύρων τῆς Λυκίας, ἀδελφὸς Διοσκορίου* (cod. *Διοσκορίδου*; corr. Bernhardy) *γραμματικοῦ καὶ ὑπάρχου καὶ ὑπάτου καὶ πατρικίου, σοφιστεύσας καὶ αὐτὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει, μαθητὴς γεγονὼς Λαχάρους. ἔγραψε Τέχνην ῥητορικὴν καὶ Μελέτας.*

Utrumque Suidae testimonium ad unum eundemque Nicolaum pertinere iam animadverterunt Bernhardy (ad Suidae l. c.), Boissonade (ad Marini Vit. Procli 10 p. 87), Walz (Rhet. gr. I 263 sq.), C. E. Finckh (Aphthonii et Nicolai sophistarum progymnasmata, Heilbronn. 1865). Uterque enim fuit Lycius; quod cum de altero Suidas ipse testetur, alterum Plutarchi discipulum ipsum quoque e Lycia oriundum fuisse docet Marinus Vit. Procli 10: *Λύκιος γὰρ καὶ ὁ Νικόλαος.* Praeterea utrumque eodem tempore Athenis studiis incubuisse inde apparet, quod Plutarchus et Lachares eodem tempore fuerunt. Denique uterque artem rhetoricam professus est. Quod autem distinguitur apud Suidam Nicolaus rhetor, *γνώριμος Πλουτάρχου*, a Nicolao Myrensi, qui erat *μαθητὴς Λαχάρους*, ex eo ortum esse verisimile est, quod haec capita ex diversis fontibus fluxerunt[1]).

Quae de Nicolao Myrensi tradit Suidas, ea Hesychii esse concludi potest, quod haec vita eodem modo quo Hesychii vitae composita est. Qui post nomen scriptoris primum tra-

1) Eadem suspicatus est Daub (*Studien zu den Biographika des Suidas, Freiburg* 1882, p. 68): *Hesychius fand in seinen Quellen den Rhetor Nicolaus zweimal erwähnt, und zwar einmal bei einem die Philosophen behandelnden Autor (man vgl. γνώριμος Πλουτάρχου καὶ Πρόκλου· Πλουτάρχου δὲ λέγω τοῦ ἐπίκλην Νεστορίου), zum andern in einer die Sophisten resp. die Grammatiker in Leons Zeitalter umfassenden Quelle (ἀδελφὸς Διοσκορίου γραμματικοῦ ... Λαχάρους).* Sed non plane recte eum statuisse ex eis, quae disseram, apparebit.

dere solet, unde originem duxerit; deinde quo in genere litterarum versatus sit, qui parentes, liberi, magistri, discipuli fuerint, ubi quandoque fuerit, ubi quandoque mortuus sit; agmen claudit librorum index (cf. Wentzel *Texte und Untersuchungen, hrsg. v. Gebhardt u. Harnack* XIII 3; Hermae 33, 275).

Ea autem, quae leguntur i. v. *Νικόλαος ῥήτωρ*, ex verbis Marini c. 10 videntur manasse: *ὡς γὰρ εἰς τὸν Πειραιᾶ κατῆρε* (Proclus) *καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει κατεμηνύθη τοῦτο, Νικόλαος ὁ ὕστερον μὲν περιφανὴς ἐπὶ σοφιστικῇ γενόμενος, τηνικαῦτα δὲ σχολάζων τοῖς ἐν Ἀθήναις διδασκάλοις κατέβη εἰς τὸν λιμένα ὡς πρὸς γνώριμον, ὑποδεξόμενός τε αὐτὸν καὶ ξεναγήσων ὡς πολίτην· Λύκιος γὰρ καὶ ὁ Νικόλαος.* Quae ad verba exstat scholium in Coisliniano: *τούτου τὰ φερόμενα ῥητορικὰ προγυμνάσματα* (cf. Boissonade, Marini Vit. Procli p. 87).

Ex his verbis orta esse ea, quae Suidas de Nicolao rhetore tradit, praecipue eo confirmatur, quod Nicolai rhetoris commemorantur magistri non Lachares rhetor ut i. v. *Νικόλαος Μύρων* et *Λαχάρης*, sed Plutarchus et Proclus philosophi, de quibus Marinus l. c. verba facit. Utrum vero ad eum haec vita redeat, qui saec. IX Hesychii librum in epitomam redegit, an ad Suidam ipsum, et difficilius est diiudicatu nec magni momenti. Certe Suidam Marini libro usum esse constat; cf. Bernhardy ad verba *ἀρχή, ἡγμένος, θράττειν, μητρωακά, Λεωνᾶς, Ὀλυμπιόδωρος, Μελάμπους, Πρόκλος, σύμβολον.* Puto igitur Suidam prius testimonium ex Marini Vita Procli deprompsisse, posterius ex Hesychii libro.

Natus igitur est Nicolaus Myrae, in oppido Lyciae. Quo tempore natus sit, ex Marini l. c. aliquo modo definiri potest. Nam cum hoc loco appareat Nicolaum Athenis iam studiis incubuisse, cum Proclus eo venit, Nicolaum Procli aequalem fuisse necesse est statuamus. Ex eodem Marino cognoscitur Proclum natum esse a. 412 vel 410 p. Chr. n. (cf. Freudenthal *Rhein. Mus.* 43, 486), ut concludendum sit etiam Nicolaum esse natum c. a. 410. Id eo confirmatur, quod Dioscorium, fratrem eius, praeceptorem filiarum imperatoris Leonis a. 442 consulem fuisse constat. Itaque recte Suidas dicit

ἤκμαζεν ἐπὶ Λέοντος βασιλέως τοῦ πρεσβυτέρου Utrum Suidas sive Hesychii epitomator haec verba et ea, quae sequuntur *καὶ ἕως Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου*, suo Marte addiderit an ex libris historicis illius temporis hauserit, diiudicari non potest. Quae si vera sunt, dicendum est Nicolaum, natum c. a. 410, mortuum esse post initium imperii Anastasii, i. e. post a. 491.

Christianis parentibus videtur fuisse, cum ei Myrensi nomen datum sit Nicolao. Nam in hoc oppido episcopus fuisse traditur Nicolaus, qui tum inter clarissimos ecclesiae sanctos numerabatur. Accedit, quod frater Nicolai imperatoris Leonis filiarum erat praeceptor.

Athenas Nicolaus venit ante annum 430, cum Proclum eo venisse hoc ipso anno ex Marini verbis appareat. Magistro utebatur artis rhetoricae Lachare (cf. Suid. i. v. *Λαχάρης* et *Νικόλαος Μύρων*). Etiam philosophis studiis eum incubuisse ex narratione Marini c. 10 efficitur. Tum Athenis scholae praeerat Plutarchus, Nestorii filius, cui successit duobus annis (cf. Marin. 12), postquam Proclus eo venit, Syrianus, ut vix dubium possit esse, quin utrumque Nicolaus audiverit.

Dixerit quispiam ex eo, quod Suidas dicit *γνώριμος Πλουτάρχου καὶ Πρόκλου*, concludi posse, Nicolaum etiam Procli discipulum fuisse. Tamen haec vox rarissime apud Suidam discipulum significat, cum plerumque hoc sensu Suidas utatur voce *μαθητής*, et apparet vocem *γνώριμος* ex Marini verbis ortam esse, quo in loco vertenda est 'notus familiarisque'. Fieri sane potest, ut Nicolaus non solum familiaritate, sed etiam disciplina Procli usus sit, cum ex Marini c. 9 cognoscamus Proclum fuisse condiscipulorum quasi magistrum. Etiam rhetores, qui propriae iam scholae praeerant, aliorum rhetorum scholis interfuisse constat (cf. Sievers *Leben des Libanius*, p. 20).

Re vera Nicolaum doctrina Platonicorum philosophorum imbutum fuisse compluribus locis libri ipsius evincitur. Plato p. 50, 3 nominatur *ὁ θειότατος*, cum Aristoteles p. 55, 11 *ὁ ἀνὴρ γὰρ ἐκεῖνος* ⟨*αἰδέσιμος ὢν* P; om. O⟩ vocetur. — Nicolaus 7, 4 sq. mentionem facit interpretationis fabularum allegoricae, cui Platonicos illius aetatis quam maxime operam

dedisse constat. — Maioris momenti est, quod eodem loco *μύθους ἐκ θεῶν συγκειμένους* nisi a philosophis tractandos esse negat et ab his discernit ceteras fabulas, quarum in instituendis pueris usus erat. Eodem enim modo Proclus in Remp. I p. 76 sq. Kroll distinguit inter *μύθους παιδευτικούς* et *ἐνθεαστικωτέρους*: *τὸ μὲν μήτε πρὸς παιδείαν συντελεῖν τοὺς μύθους τούτους* (i. e. *τοὺς ἐνθεαστικωτέρους*), *οὓς Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος ἐγραψάτην, μήτε τοῖς νέοις προσήκειν αὐτῶν τὴν ἀκρόασιν συγχωρῶμεν τοῖς λέγουσιν* et 84, 2: *οἱ μὲν γὰρ εἰς τὴν τῶν νέων παιδείαν συντείνοντες . . ., οἱ δὲ ἐνθεαστικωτέρας στοχαζόμενοι ἕξεως καὶ δι' ἀναλογίας μόνης τὰ ἔσχατα τοῖς πρωτίστοις συναρμόζοντες κτλ.* Accedit, quod exemplum Iunonis ex Homero petitum Ξ 153—351, quod hoc loco Nicolaus affert, ab ipso Proclo p. 132—140 fusius tractatur. — Quod praeterea in capite *π. ἐγκωμίου* dicit 51, 7: *ἀεὶ δὲ δεῖ σπεύδειν καὶ ἐπείγεσθαι ἐπὶ τὰ ἴδια καὶ μόνῳ αὐτῷ ὑπάρχοντα, οἷον λέγω ἐκ τῶν ἀνωτάτω προγόνων εἰκὸς πολλοὺς κατάγεσθαι καὶ πολλὰς οἷον σειρὰς εἶναι κτλ.*, eodem modo hanc vocem *σειρά* ad seriem maiorum significandam Platonicos usurpasse demonstrant Fabricius et Boissonade ad Marini V. Procli c. 26 (*τῆς ἀπὸ Σόλωνος χρυσῆς ὄντως τοῦ γένους σειρᾶς*) p. 121; Wyttenbach ad Eunap. p. 38; Jacobs Anthol. X p. 127; Couvreur ad Hermiae comm. in Phaedrum p. 26.

Denique non neglegendum videtur, quod Nicolaus nonnullis locis cum Syriani doctrina rhetorica consentit, quantum ex eius commentario in Herm. *Π. στάσεων* scripto cognosci potest. Summi momenti mihi videtur esse, quod Syrianus II 25, 9 R. eosdem locos laudativos affert, quos Nicolaus p. 50, 14 sq.: *γένος, ἀνατροφή, ἐπιτηδεύματα, πράξεις*, propterea quod Nicolaus l. l. pronuntiat se non sequi *τὴν διαίρεσιν τῶν ἀρχαίων*, sed *τὴν κρατοῦσαν*. Quoniam apud Syrianum easdem partes tractationis legimus, concludi potest verba illa Nicolai ad Syrianum vel Platonicos spectare. Haec me non temere affirmare evincitur duobus locis II 39, 17 *ἔγνωσται πολλάκις ἡμῖν* (*ἡμῖν* om. W IV 164, 10) *καὶ ἐν προγυμνάσμασιν* et 171, 3 *ὡς καὶ ἐν προγυμνάσμασιν ἡμῖν* (*ἡμῖν* om. W IV 713, 4) *εἴρηται*: itaque etiam Syrianus *Προγυμνάσματα* aut peculiari

libro illustravit aut in scholis suis tractavit[1]). Atque priore loco (39, 17) eadem *περιστατικὰ μόρια* enumerat quae Nicolaus p. 13, 14; posteriore loco (171, 3) quamquam Syrianus non plane eadem *τελικὰ κεφάλαια* affert quae Nicolaus, tamen Nicolaus magis cum Syriani doctrina congruit, quam cum ea, quae apud alios scriptores invenitur (cf. Nicol. 44, 21). — Accedit quod Nicolaus non solum in eo cum Syriano consentit, quod tria genera dicendi esse affirmat (cf. Syr. II 16, 21), sed etiam easdem partes orationis, *προοίμιον, διήγησιν, ἀντίθεσιν, λύσιν, ἐπίλογον*, affert, cf. Syr. II 12, 5: *τοῦ γὰρ πολιτικοῦ λόγου ὅλου τινὸς ὄντος οἱ μὲν τέσσαρά φασιν εἶναι μέρη, προοίμιον, διήγησιν, πίστιν ἤτοι ἀπόδειξιν, ἐπίλογον, οἱ δὲ πέντε, προοίμιον, διήγησιν, ἀντίθεσιν, λύσιν καὶ ἐπίλογον, οἱ δὲ καὶ πλείονα τούτων, ὀνόματα μὲν καινότερα προσεπινοοῦντες, ἅπαντες δὲ πρὸς τὰ πέντε μέρη καταντῶντες, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν συστέλλοντες τὴν ποσότητα, οἱ δὲ ἐκτείνοντες* (cf. II 45, 22). Et ipsa illa vituperatio rhetorum *καινότερα ὀνόματα* excogitantium (cf. II 162, 16) apud Nicolaum reperitur p. 72, 12: *καινὰ αὐτοῖς ὀνόματα περιτιθέντες* et 78, 1. — Quod praeterea Nicolaus 40, 10 dicit perorationes etiam *ἐν μέσοις τοῖς λόγοις* adhiberi posse auctore Demosthene, eadem leguntur apud Syrianum II 111, 12: *ἔστι δὲ τὸ κεφάλαιον ἐπιλογικὸν καὶ θαυμάζειν οὐ χρή, εἰ καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἀγῶσιν ἐπιλογίζεσθαι δεῖ· καὶ γὰρ ὁ Δημοσθένης κτλ.* — Denique Nicolaus 48, 11. 13 Demosthenis orationem De corona una cum Isocratis Panegyrico eadem de causa commemorat atque Syrianus II 10, 5 sq. et 44, 21.

Iam apparet opinor Nicolaum ex schola Platonicorum profectum esse. Haec sententia non pugnat cum eo, quod eum Christianis parentibus fuisse dixi p. XXIII; illo enim tempore Christianos magistris paganis usos esse nemo est quin sciat. Neque abhorret ab aliorum Christianorum loquendi usu, quod p. 7, 5; 49, 15; 73, 20 de deis loquitur; cf. Rohde *Der griech.*

1) Glöckner Quaest. rhet. p. 70 dicit verba 171, 3 spectare ad eius Praeexercitamenta, quem exscribit Syrianus, i. e. Euagorae; quod non pugnat cum sententia prolata, cum etiam Euagoras Platonicorum sectae addictus fuerit (Glöckner p. 63, 1. 64).

Roman 475 sq. Norden *Beiträge zur Geschichte der griechischen Philosophie* 388 sq.

Sub imperio Leonis Nicolaus artem rhetoricam Constantinopoli professus est (cf. Suid. i. v. *Νικόλαος Μύρων*). Cum eadem in urbe Lacharem c. a. 450 artem rhetoricam in scholis docuisse constet (cf. Studemund, Pseudo-Castoris excerpt. rhet. p. 7), concludi fortasse potest Nicolaum huic successisse. Non parvae auctoritatis in hac arte eum fuisse testes sunt Suidas (i. v. *Λαχάρης: διδάσκαλος δὲ πλείστων, ἐνδόξων δὲ Εὐστεφίου καὶ Νικολάου καὶ Ἀστερίου*) et Marinus c. 10 (*ὁ ὕστερον μὲν περιφανὴς ἐπὶ σοφιστικῇ γενόμενος*).

De scriptis Nicolai Suidas i. v. *Νικόλαος ῥήτωρ* haec tradit: *ἔγραψε Προγυμνάσματα καὶ Μελέτας ῥητορικὰς καὶ ἄλλα τινά*; i. v. *Νικόλαος Μύρων: ἔγραψε Τέχνην ῥητορικὴν καὶ Μελέτας*. Scripsisse igitur Nicolaus fertur *Τέχνην ῥητορικήν, Προγυμνάσματα, Μελέτας*; nam illud *ἄλλα τινά* Suidae merito non curamus. Atque Finckhius quidem Artem et Progymnasmata unum eundemque librum fuisse iudicavit. Sed obstat et quod Hesychius, cuius verba illa *ἔγραψε Τέχνην* esse p. XXI sq. vidimus, alibi distinguit inter *Προγυμνάσματα* et *Τέχνην ῥητορικήν* (cf. i. v. *Μινουκιανός: . . . Τέχνην ῥητορικὴν καὶ Προγυμνάσματα καὶ λόγους διαφόρους* et i. v. *Παῦλος: ἔγραψε Τέχνην ῥητορικήν, Προγυμνάσματα, Μελέτας*), et quod Nicolaus ipse Progymnasmata sua non *τέχνην*, sed *εἰσαγωγήν* esse identidem profitetur (cf. 1, 8 sq. 15, 1 sq. 47, 11).

Praeterea in Progymnasmatum libello saepius ita loquitur, ut qui postea *τέχνην* tractaturus sit. Dicit enim p. 46, 17: *τίνα δέ ἐστι τὰ τοῦ ἐπιλόγου ἴδια καὶ κατὰ τί τοῦ κοινοῦ τόπου διαφέρει, ἐν ἑτέρῳ καιρῷ μαθησόμεθα*. De hac re in Artibus agi solitum esse docent ea, quae leguntur in Anonymi Segueriani Arte § 198—240, quacum Nicolaum artissime cohaerere p. XXXII videbimus. — Item ad Artem spectare videntur verba p. 24, 19: *πῶς δὲ δεῖ χρῆσθαι ταῖς ἀποδείξεσιν, ἐν ταῖς τελειοτέραις ὑποθέσεσι μαθησόμεθα*, i. e. si haec in Arte tractabuntur (cf. An. Seg. § 154 sq.). — Eodem modo intellegenda sunt verba p. 44, 19: *τὰ τελικὰ καλούμενα κεφάλαια,*

ἃ διὰ τί . . . μαθησόμεθα, cum Syrianus II 171 sq. R. fusius de capitibus finalibus disserat.

Sed Nicolai Ars deperdita videtur esse, aetatem tulerunt *Προγυμνάσματα*, i. e. praecepta progymnasmatica. Praeterea in codicibus Nicolao tribuuntur exempla, *Μελέται* Suidae, quae praecepta illa illustrant et ipsa quoque *Προγυμνάσματα* nominantur[1]) (ed. Walz I 266 sq.). Sed quae necessitudo Nicolao cum iis intercedat, nondum constat; prius opus erit codices eorum examinare.

E. DE INDOLE ATQUE FONTIBUS NICOLAI PROGYMNASMATUM

Cum p. IV sq. ostenderimus, quae partes in unoquoque progymnasmate distingui possint, nunc inquirendum est, quomodo Nicolaus rationes atque doctrinas aliorum scriptorum in librum suum coegerit, id quod se sibi proposuisse in praefatione ipse dicit 1, 7: *ὅσα συνεῖδον δεῖν μαθεῖν τοὺς εἰσαγωγῆς τινος δεομένους, ταῦτα ἐκ διαφόρων συλλέξας εἰς ἓν τοῦτο ⟨τὸ⟩ σύνταγμα ἤθροισα*. Et compluribus locis velut in capite *π. μύθου* disertis verbis pronuntiat se aliorum rationes proferre aut ab eis dissentire, cf. 6, 1; 18; 7, 8. Quin etiam ipsa aliorum argumenta ad verbum videtur exscripsisse 8, 18 sq. 10, 11 sq. (cf. *οἱ δὲ ἐμφρονέστερον . . . διαιροῦντες ᾠήθησαν . . . λέγοντες ὅτι, εἰ . . . εὕρομεν κτλ.*). Confirmatur haec sententia eo, quod Nicolaus ipse dicit se aliorum verbis usum

1) Incertum est, utrum ad hunc librum an ad alterum spectet scholiasta Coislinianus (p. XXII). Idem cadit in ea, quae Ianus Lascaris refert (cf. *Centralblatt für Bibliothekswesen* I [1884] 397 et 400) cod. Vat. gr. 1412 f. 76r: *ἐν τῷ Σημαίνοντος* («*Σιμένου* [*Athos*]?» K. K. Müller) *ζήτ⟨ει⟩ Νικολάου σοφιστοῦ προγυμνάσματα ἀτελῆ καὶ μηδαμινά, βίον τοῦ ἁγίου Ἱλαρίωνος* et f. 78v: *ἐκ τῶν προγυμνασμάτων Νικολάου τοῦ ῥήτορος*. Eiusdem verba f. 79v: *Νικολάου σοφιστοῦ εἰς τὰ τοῦ Ἀφθονίου προγυμνάσματα, ἡ ἀρχή: διὰ τί ἐποίησε διήγημα δραματικὸν* fortasse ad archetypum scholiorum P (cf. p. VIII) spectant. Bene ad hanc sententiam quadrat, quod Doxapatres, quem scholiis P usum esse p. XVII vidimus, eadem fere exhibet p. 242, 19 W.: *ζητητέον τοίνυν, διὰ τί οὐκ ἐξέθετο ὁ Ἀφθόνιος ἱστορικὸν διήγημα ἢ πολιτικόν, ἀλλὰ μᾶλλον δραματικόν*.

esse p. 1, 10 *ὥστ' οὐ δεῖ θαυμάζειν, εἰ ἕκαστον αὐτῶν παρά τινι πάντως καὶ αὐταῖς οἷα εἰκὸς λέξεσιν εὑρεθήσεται.*

Sed non solum his locis, quibus ipse hoc pronuntiat, sed ubique aliorum rationes eum proferre vides Theone, Hermogene[1]), Aphthonio[2]) comparatis. Primum igitur inquirendum est, num eorum libris usus sit. In hac tamen quaestione solvenda obliviscendum non est praeter hos scriptores fuisse multos alios progymnasmaticos[3]), facile igitur fieri posse, ut Nicolaus rationes ipsas ex aliis hauserit.

Initio capitis *π. χρείας* Nicolaus vituperat eos, qui tirones *κατὰ πτώσεις καὶ ἀριθμούς* exercendos esse in hoc progymnasmate putent ideoque chriam primo loco ponant. Quae ad Theonem spectare cum inde efficitur, quod plane cum eo consentit, quin etiam idem exemplum affert, tum eo, quod etiam aliarum eius rationum mentionem facit. Velut

Theon. 74, 7: *ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἀνασκευάζομεν* ⟨sc. *τὸν μῦθον*⟩ *καὶ κατασκευάζομεν*, cf. 76, 15. 101, 5	Nic. 21, 19: *εἰσὶ γάρ τινες, οἳ καὶ ταύτας καὶ τοὺς μύθους ἀνασκευάζουσι*
Theon. 96, 29: *ἔτι δὲ τῷ χαριεντίζεσθαι τὴν χρείαν ἐνίοτε μηδὲν ἔχουσαν βιωφελές, τὴν δὲ γνώμην ἀεὶ περὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ χρησίμων εἶναι*, cf. 99, 13. 24	Nic. 21, 1: *ἔτι τῶν χρειῶν φασι τὰς μὲν χρησίμου τινὸς ἕνεκα παραλαμβάνεσθαι,* ⟨*τὰς δὲ*⟩ *χαριεντισμοῦ μόνου*

1) Iam antiquis temporibus dubium erat, num Progymnasmatum libellus ab Hermogene confectus esset; cf. Hermogenes, ed. Rabe, p. IV.

2) Cf. Hoppichler, De Theone Hermogene Aphthonioque progymnasmatum scriptoribus, Virceb. 1884. Schaefer, De Aphthonio sophista, Vratisl. 1854. Reichel, Quaestiones progymnasmaticae, Lips. 1909.

3) Cf. Theon. p. 59; Nic. p. 1. Quattuor tantum apud Suidam nominantur i. v. *Ἐπιφάνιος, Μινουκιανός* (cf. i. v. *Μένανδρος· ἔγραψεν ὑπόμνημα εἰς ... Μινουκιανοῦ προγυμνάσματα*), *Παῦλος, Σιρίκιος*. Huius Siricii nomen Nicolaus affert 28, 7. Eum sub imperio Constantini Magni fuisse cogi potest ex Suida (i. v. *Σιρίκιος* et *Ἀνδρόμαχος*, cuius dicipulus fuit Siricius); cf. Glöckner, Quaest. rhet. p. 98 sq.

Deinde Nic. 21, 7 eodem exemplo (de matre Alexandri) utitur atque Theo 99, 24; cf. etiam Theon. 97, 7 cum Nic. 20, 2 sq. Accedit, quod Theonem inter ultimos progymnasmatum scriptores fuisse verisimile est, qui pueros in chria *κατὰ πτώσεις καὶ ἀριθμούς* exercendos esse docuerunt. Ex Quintiliano enim discimus eo tempore pueros non in scholis rhetoricis sed in grammaticis id exercuisse[1]). Hermogenem eius exercitationis mentionem non facere, verbo moneo. — Verbis 14, 17 *πῶς μὲν οὖν ἂν γένοιτο συντομία ἢ πῶς προστεθήσεται τῷ λόγῳ τὸ πιθανόν, μεῖζον ἢ κατ' εἰσαγωγὴν τὸ ἔργον τῷ πειρωμένῳ διδάσκειν* Nicolaus Theonem videtur vituperare, qui fusius de hac re egerit (83, 14—84, 17 Sp. *περὶ συντομίας*, 84, 18—85, 27 Sp. *περὶ πιθανότητος*). Nam quae Nicolaus antea de *συντομίᾳ* et *σαφηνείᾳ* dicit, ea cohaerent cum Theonis doctrina. Sed cum Theonem vituperat, sibi ipse non satis constat. Ipse enim de eo q. e. *πιθανόν* egit in capite *π. μύθου* p. 7, 15 Theonis rationem secutus. — Etiam sibi ipse contradicere videtur p. 25, 13 sq. Nam verba *ἡ δὲ χρεία καὶ χαριεντισμοῦ ἕνεκα μόνου παραλαμβάνεται* ex Theone sumpta sunt, cf. 96, 28 Sp. Sed haec pugnant cum eis, quae de chria protulit p. 23, 17 sq. — Theonis de simplici et duplici communi loco rationem Nicolaum 38, 23 reiecisse cum eo apparet, quod exempla eadem sunt, tum quod Nicolai verba 39, 13 *ἄλλως γὰρ κατὰ ἁπλῶς προδότου καὶ ἄλλως κατὰ στρατηγοῦ προδότου τὸν λόγον εὐπορήσομεν* respondent eis, quae Theo dicit 109, 11 *ἐν δὲ τοῖς οὐχ ἁπλοῖς τόποις ..., πλειόνων δὲ λόγων εὐπορήσομεν διὰ τὸ προσκείμενον τοῖς ἁπλοῖς.* — His si addideris locos, quos in editione adnotavi (cf. imprimis p. 30 sq.), concedes Nicolaum Theonis libro usum esse.

Itidem Hermogenis librum Nicolao praesto fuisse compluribus locis probari puto. Quae Nicolaus 16, 1—17, 3 de narrationis exercitatione dicit, eadem leguntur apud Herm. 4, 21 sq., quamquam uterque alio exemplo hanc rem explanat.

1) Brinkmann *Rhein. Mus.* 65, 149 sq.; idem addit testimonium Suetonii De rhet. 1. Etiam Sardianum affero: *εἰ μὲν γὰρ περὶ τὰς πτώσεις καὶ τοὺς ἀριθμοὺς ὡς παρὰ τοῖς γραμματικοῖς τὴν γυμνασίαν ἐλάμβανε κτλ.*

— Item cum Hermogene consentit 29, 20 *οὔτε τὰ ὁμολογούμενα ἀληθῆ ἀνασκευάσομεν οὔτε τὰ ὁμολογούμενα ψευδῆ, ἀλλὰ τὰ δεχόμενα τοὺς ἐφ' ἑκάτερα λόγους πιθανῶς*, cf. Herm. 11, 4 *τὰ δὲ πάνυ ψευδῆ οὔτε ἀνασκευαστέον οὔτε κατασκευαστέον ὥσπερ τοὺς μύθους, ἀλλὰ δεῖ δήπου τὰς ἀνασκευὰς καὶ τὰς κατασκευὰς τῶν ἐφ' ἑκάτερα τὴν ἐπιχείρησιν δεχομένων ποιεῖσθαι.* — Quod in exponenda chriae exercitatione Nicolaus dicit 24, 13 *τινὲς μετὰ τὸ εἰκὸς τὸ ἀπὸ παραβολῆς τάττουσιν*, quadrat ad Herm. 8, 1. — Nullius momenti est, quod Hermogenes tertio loco ponit *αἰτίαν* et *ἐναντίον*, cum apud Nicolaum legatur *τὸ εἰκὸς καὶ ἀληθές*; haec enim eadem esse recte monuit iam Sardianus, qui ad Aphth. 23, 15 *τῷ τῆς αἰτίας, ἐκ τοῦ ἐναντίου* adscripsit: *ταῦτα ἐκ τοῦ εἰκότος καὶ ἀληθοῦς ἕτεροι λέγουσιν.* — In laudatione tractanda Nicolaus 52, 8 eodem exemplo partem *ἀνατροφήν* illustrat atque Hermogenes 16, 1 et cum hoc consentit, quod dicit 53, 3 *πανταχοῦ δεῖ τὰς συγκρίσεις ἐπάγειν*, cf. Herm. 17, 3 *μεγίστη . . . ἀφορμὴ ἡ ἀπὸ τῶν συγκρίσεων, ἃς τάξεις ὡς ἂν ὁ καιρὸς ἀφηγῆται.* — Iam apparere puto necessitudinem quandam intercedere inter Nicolai et Hermogenis Progymnasmata. Quamquam non firmis argumentis demonstrari potest ipsum Hermogenis librum illi praesto fuisse, tamen rem ita se habere satis probabile esse puto.

Aphthonio autem usus non esse videtur. Is enim primus *ἀνασκευῆς* progymnasma a *κατασκευῆς* et progymnasma *ψόγου* ab *ἐγκωμίου* divisit et singillatim de eis disputavit (cf. Schaefer, De Aphth. p. 12). Hanc rationem Nicolaus non solum non suam facit, sed ne mentionem quidem eius facit[1]). Inde effici, ut Nicolaus Aphthonio usus non sit, idcirco persuasum habeo, quod quam maxime id agit, ut aliorum rationes commemoret. — Hac cum sententia non pugnat, quod Nicolaus 38, 2 (= Aphth. 32, 24) et 38, 15 (= Aphth. 40, 8) cum Aphthonio solo[1]) consentit, contra 30, 18 (cf. Aphth. 27, 30) rationem, quam Aphthonius proponit, vituperat. Nam facile fieri poterat, ut Nicolaus aliorum scriptorum rationes etiam his locis spectaret (cf. p. XXVIII).

Absoluta de progymnasmaticis scriptoribus quaestione restat ut disseram, quibus auctoribus Nicolaus usus sit in eis partibus, quae non ad *προγυμνάσματα* sed ad universam artem rhetoricam pertinent, ut p. 1—5; 54, 22 sq.

Praeter Platonem (5, 9; 50, 3; cf. 3, 13; 40, 16) Aristotelis mentionem facit 55, 10; sed non recte eum de huius doctrina rettulisse animadvertit Angermann, De Aristotele rhetorum auctore, Lipsiae 1904, p. 70. Haec igitur Nicolaus ex alio libro[2]) hausit. Quinam hic liber fuerit, p. XXXII videbimus.

Eodem loco Nicolaus Cornuti et Porphyrii mentionem facit. Cornuti vero doctrinam non ex eius libro, qui inscribebatur *Τέχναι ῥητορικαί*, petivisse eum, sed ex Porphyrio recte mihi ostendisse videntur Graeven (Cornuti Artis epit. p. XXVIII) et Reppe (De L. Annaeo Cornuto, Lipsiae 1906, p. 59).

De Porphyrii doctrina Nicolaus recte rettulit: cf. W IV 35, 22 *καί φησι Πορφύριος, ὅτι τριῶν ὄντων τῶν τῆς ῥητο-*

---

1) Cum Nicolaus destructionem atque confirmationem uno capite tractaverit, verisimile est eum etiam laudationem et vituperationem uno capite exposuisse. Sed in codice O haec duo progymnasmata divisa sunt eodem modo, quo in scholiis P: verba 47, 5 *ἔστι μὲν*—53, 19 *ποιήσουσιν* (= 618, 10—622, 27 W.) sequitur *ψόγος*, Aphthonii caput. Post verba Aphthonii leguntur Nicolai verba 53, 20 *καὶ ὁ ψόγος δὲ*—58, 18 *ἀρκούντως* ⟨*εἴρηται*⟩ (= II 629, 22—633, 2 W.). Sed hoc non a Nicolao profectum esse sed arbitrio librarii, facile ostendi potest. Nicolaus si vituperationem proprio capite exposuisset, quin definitionem prolaturus fuerit, dubium esse non potest, cum etiam destructionem definiverit, quam cum confirmatione coniunxit. Sed de vituperatione nihil dicit nisi haec: *τοῖς αὐτοῖς κεφαλαίοις διαιρεῖται κτλ.* 53, 20. Verbis 54, 1 *τῶν γὰρ ἐγκωμίων τὸ μέν ἐστιν ἔπαινος, τὸ δὲ ψόγος* 54, 2 ipse profitetur se vituperationem nihil esse nisi partem vel genus laudationis putare, ut de ea singillatim agere necesse non sit. Praeterea, quod summi momenti est, p. 57, 9—58, 18 non de vituperatione sed de laudatione agit. Denique in fine progymnasmatis dicit: *περὶ ἐγκωμίου ἀρκούντως εἴρηται.*

1) Ceteros locos, quibus Nicolao cum Aphthonio convenit, argumento esse non posse apparet, cum in his Aphthonius consentiat cum Theone vel Hermogene, quibuscum Nicolaum cohaerere supra ostendimus.

2) Contra Syrianus, quocum saepe consentire Nicolaum p. XXIV sq. vidimus, recte de Aristotelis doctrina rettulit II 11, 17 R.

ϱικῆς εἰδῶν συμβουλευτικοῦ καὶ δικανικοῦ καὶ πανηγυϱικοῦ κτλ. — In Porphyrium ea quoque cadunt, quae Nicolaus dicit 13, 19: *εἰσὶ δέ τινες, οἳ τὴν ὕλην ἕβδομον στοιχεῖον πϱοσέθηκαν κτἑ.*; legimus enim VII 921, 2 W.: *ὁ φιλόσοφος Πορφύϱιος ἐν τῇ πεϱὶ τῶν στάσεων τέχνῃ πεϱιστατικά φησιν ἑπτά, πϱόσωπον ... αἰτίαν, ὕλην.* Neque obstat, quod in Hermog. q. f. *Π. εὑϱ.* 140, 19 R. similia leguntur; nam hic liber Hermogene recentior est.

Aliorum scriptorum nomina Nicolaus non affert; neque si libros, qui aetatem tulerunt rhetoricos perquisieris, in tanta multitudine invenies ullum, quo Nicolaus usus esse putandus sit, nisi unum[1]) Anonymum Seguerianum. Non solum sententiis (p. 14, 6 cf. § 103; p. 36, 23 sq. cf. § 169; p. 40, 7 sq. cf. § 211, 236, 239; p. 40, 16 cf. § 26; p. 46, 12 cf. § 243) sed etiam ipsis verbis (p. 4, 10 sq. = § 9 [cf. § 28][2]); p. 4, 11 = § 48; p. 5, 6 = § 198; p. 5, 9 = § 207; p. 14, 13 sq. = § 102; p. 41, 22 = § 7) cum eo consentit. Praeterea Nicolaus definitione *πίστεως* (§ 143) usus est ad *κατασκευὴν* definiendam p. 29, 17. Sed Graeven p. XIX (cf. supra p. XXXI) ostendit Nicolaum non Anonymo Seg. sed ipsa Arte, cuius epitome est An. Seg., usum esse. Eius argumentis unum addam. Scriptor §§ 99, 100 de virtutibus narrationis, quae nominantur *ἡδονή* et *μεγαλοπϱέπεια*, disserit, quamquam § 63 tres tantum virtutes attulit. Ergo in epitome ea exciderunt, quibus docebatur alios scriptores quinque *ἀϱετάς* posuisse, id quod Nicolaus dicit (p. 14, 4).

Quae cum ita sint, suspicio oritur Nicolaum, cum tantopere cum illa Arte cohaereat, etiam ea, quae de tribus generibus disserit (p. 3, 16 sq.; 55, 4 sq.), ex eadem Arte hausisse. Haec vel similia in Arte exstitisse ut censeam, ipso initio epitomae commoveor: *ὁ πολιτικὸς ἤτοι δικανικὸς λόγος εἰς τέσσαϱα μέϱη διαιϱεῖται τὰ πϱοκείμενα.* Cum verba *τὰ πϱοκείμενα* ad rationes antea propositas pertinere appareat, recte Spengel (cf. Rhet.

1) Praeterea cum Rufi libello (I 2 p. 399—407 Sp.-H.) his locis consentit: p. 399, 4—13; 399, 17—400, 3; 402, 13; cf. p. XXXIII.
2) Ex his locis recte Graeven collegit etiam prooemii definitionem, quam Nicolaus profert, in hoc libro exstitisse.

gr. I 2 p. 352, 6 Sp.-H., adnot.) et Egenolff (*Berl. phil. Wochenschr.* 1894, col. 391) concluserunt antea scriptorem de orationis partibus disseruisse. Facile igitur fieri poterat, ut etiam de tribus orationis generibus scriptor ageret. Confirmatur haec sententia eo, quod Rufus quoque, quem arte cum epitome illa cohaerere constat[1]), p. 399, 1 sq. de his generibus disserit, quin etiam quartum genus *ἱστοϱικόν*, cuius mentionem facit Nicolaus 55, 12, commemorat. Omnia igitur, quae ad universam artem rhetoricam spectant, Nicolaus ex Arte, cuius epitomen servavit Anonymus Seguerianus, hausisse putandus est.

1) Non solum definitiones nonnullae (cf. *πϱοοίμιον, διήγησις* al.), sed etiam exempla congruunt (400, 10 sq. = 353, 21 sq.; 400, 15 sq. = 354, 3 al.). Praeterea tota indoles huius libelli eadem est atque Anonymi Segueriani.

Ac = Ambrosianus 523 saec. XI
Ai = Ambrosianus 221 saec. XIV (p. 1, 16—2, 9)
M = Monacensis 478 saec. XII vel XI (p. 9, 2—12, 10. 14, 18—15, 6)
O = Musei Britannici codex addit. 11889 saec. XV (p. 1—58)
O^I = eius codicis folium 29: p. 9, 1—11, 10
P = consensus codicum Pa Pc Vh (scholia Aphthoniana, Rhet. graec. II 5—9. 565 sq. Walz)
Pa = Parisinus 1983 saec. XI
Pc = Parisinus 2977 saec. XI
Vh = Vat. Pal. 23 saec. XIII
R = Rehdigeranus 13 saec. XIII—XIV

An. Seg. = 'Anonymi Segueriani' *Τέχνη τοῦ πολιτικοῦ λόγου*, Rhet. graec. I 2 p. 352—398 Sp.-H.
Aphth. = Aphthonii Progymnasmata, Rhet. graec. II 21—56 Spengel
Dox. = Ioannes Doxapatres, Rhet. graec. II 81—564 Walz (Vδ = Vat. 2228; Wc = Vindob. phil. et theol. gr. 130. Walz codicem Vindob. 15 secutus est)
Herm. = Hermogenes, ed. Rabe
Max. = Maximus Planudes, Rhet. graec. II 9—68 Walz
Sard. = Ioannes Sardianus (C = Coisl. 387; Vω = Vat. 1408; Wc = Vindob. 130)
Theo. = Theonis Progymnasmata, Rhet. graec. II 59—130 Spengel

Rettuli ad p. 1—58 de variis lectionibus codicis O (et M) et ad p. 59—79 codicum PaPcVh praeter pleraque menda orthographica.

Ex codice Ai, ex scholiis P (ad p. 1—58) et Ac, ex commentariis Sardiani, Doxapatris, Maximi Planudae non omnia, quaecunque discrepant, enotanda censebam.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ ΠΡΟΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ

Οὐχ ὡς τέχνην ἐπαγγελλόμενος ὑμῖν γράφειν, ὦ φίλτατοι παῖδες, ἐπὶ τοῦτο ἦλθον τὸ βιβλίον — πολλῶν γὰρ ὄντων τῶν συντεθηκότων τέχνας οὐδὲν ⟨ἔτ'⟩ ἔστιν εὑρεῖν ὡς εἰπεῖν —, ἀλλ' ὡς ἐθέλων συνεθίζειν ὑμᾶς καὶ ταῖς μείζοσι πραγματείαις ἐντυγχάνειν, ὅσα συνεῖδον δεῖν μαθεῖν τοὺς εἰσαγωγῆς τινος δεομένους, ταῦτα ἐκ διαφόρων συλλέξας εἰς ἓν τοῦτο ⟨τὸ⟩ σύνταγμα ἤθροισα. ὥστ' οὐ δεῖ θαυμάζειν, εἰ ἕκαστον αὐτῶν παρά τινι πάντως καὶ αὐταῖς οἷα εἰκὸς λέξεσιν εὑρεθήσεται, οὐ μὴν οὐδὲ καταφρονεῖν, εἰ εὑρίσκονταί τινα καὶ παρ' ἑτέροις· οἱ γὰρ ταῦτα ὑμῶν μαθόντες δυνήσονται συνιέναι καὶ τὰ δυσχερέστερα.

Πρῶτον τοίνυν σκοπητέον, διὰ τί ἀπὸ τῶν προγυμνασμάτων ἀρχόμεθα. ἐροῦμεν οὖν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ τοῖς ἀνθρώποις φύσει μὲν ἀεὶ παρῆν, ἦν δὲ δύσληπτος καὶ οὐ ῥᾳδίαν ἑαυτῆς τὴν χρῆσιν παρεχομένη· διὸ οὐδὲ πᾶσιν

---

15 — p. 2, 10 = P 9, 7—20

---

15 — p. 2, 10 cf. Dox. II 136, 9—22 W.
16 — p. 2, 9: Ai = Ambr. 221 (cf. Praef. cap. A III)

---

1 — p. 5, 20 ed. Rabe *Rheinisches Museum* 64, 558—561 **5** *ἔτ'* add. Rabe **9** *τὸ* add. Rabe **10** *ὥστ'* Rabe; *ὡς* O **12** *τινα* i. e. quae in hoc libro non dicuntur **16. 17** *τοῖς ἀνθρώποις* post 17 *ἀεὶ* P

ἦν κατάδηλος. ἕκαστος τοίνυν μέρος τι ταύτης τῆς τέχνης παραλαμβάνων τοῖς μετ' αὐτὸν παρεδίδου καὶ οὕτω κατὰ βραχὺ προῆλθεν εἰς διαιρέσεις τινὰς καὶ μεθόδους. τούτων δὲ ἐξ ἀρχῆς καταληφθεισῶν ἦν μὲν ἤδη σαφέστερα τὰ ἐκ τῆς ῥητορικῆς καλά, τοῖς δὲ νέοις ὅμως δυσμεταχείριστον τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο· οὐ γὰρ εἶναι ῥᾴδιον ἐδόκει τοῖς ἁπτομένοις αὐτοῦ πρῶτον εὐθὺς ἀθρόα τὰ ἐν αὐτῷ πάντα καθορᾶν. διὸ καὶ παρῆλθεν ἡ τῶν προγυμνασμάτων χρεία· οὐ γὰρ πρὸς τὸ ὅλον ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ πρὸς ἕκαστον τῶν μερῶν ἰδίᾳ γυμναζόμεθα.

Καὶ φέρε πρῶτον τί ἐστι ῥητορικὴ μάθωμεν. τὴν γὰρ ῥητορικὴν ἄλλοι μὲν ἄλλως ὡρίσαντο, Θεόδωρος ⟨δὲ⟩ οὕτω· 'ῥητορική ἐστι δύναμις εὑρετικὴ καὶ ἑρμηνευτικὴ μετὰ κόσμου τῶν ἐνδεχομένων πιθανῶν ἐν παντὶ λόγῳ'. τί ἐστι δύναμις; πρᾶγμα ἐν μεσότητι, ᾧ ἔξεστι καὶ καλῶς καὶ κακῶς χρήσασθαι, οἷον πλοῦτος, ἰσχύς, μάχαιρα· τούτοις γὰρ χρήσαιτο ἄν τις καὶ πρὸς τὰ καλὰ καὶ πρὸς τὰ ἐναντία. καὶ τοίνυν ⟨καὶ⟩ τὴν ῥητορικὴν διὰ τοῦτο ἐκάλεσε δύναμιν, ἐπειδὴ χρήσαιτο ἄν τις αὐτῇ καὶ πρὸς τὰ καλὰ καὶ πρὸς τὰ μὴ τοιαῦτα· εὑρετικὴν δὲ ⟨καὶ⟩

12 — p. 3, 3 = P 7, 20—8, 4 (incip. *ῥητορικὴ τοίνυν ἐστίν, ὡς Διόδωρός φησι, δύναμις*)

12 cf. Dox. 104, 26 sq. 106 adn. 79 15 cf. Aristot. Rhet. *Α* 1 p. 1355 b 2 sq.; Anon. VII 12, 14 W., IV 25, 11 W.; Dox. (= Trophonius) II 106, 18 W.

1. 2 *τῆς τέχνης* O Ai Dox. 136, 13; (*τῆς* om.) *τέχνη* P 3 *προῆλθεν* Ai Dox. 136, 14; *προῆλθον* O; *διῆλθεν* P (cf. etiam 567, 2) 4 *καταληφθεισῶν* Ai, (*-θησῶν*) O; *καταληφθέντων* P Dox. 7 *εὐθὺς* om. Ai Pc *ἀθρόως* Ai 8 *πάντα* ante 7 *τὰ* P *καὶ* O Ai; om. P Dox. 12 *Θεόδωρος* scripsi coll. Quint. II 15, 16 (v. l. *Eudorus*); *διόδωρος* O P *δὲ* add. Rabe 15 *μεσότητι* P; *μεσότητι κείμενον* Ac; *νεότητι* O 17. 18 *καὶ πρὸς τὰ ἐναντία καὶ πρὸς τὰ καλά* O; *καὶ* (*καὶ* om. Pa Vh) *καλῶς καὶ πρὸς τἀναντία* P; corr. Rabe 18 *καὶ* add. P 20 *μὴ* add. ante *καλὰ* P *πρὸς* om. P *καὶ* add. P

ἑρμηνευτικήν, ἐπειδὴ τοῦτο ἔργον τοῦ ῥήτορος, τὸ ἐν παντὶ τῷ προτεθέντι προβλήματι νοῆσαί τε ἃ χρὴ εἰπεῖν καὶ οἰκονομῆσαι ταῦτα καὶ ἑρμηνεῦσαι ἄριστα. πρόσκειται ⟨δὲ⟩ 'τῶν ἐνδεχομένων πιθανῶν ἐν παντὶ λόγῳ' διὰ τὸ τέλος τῆς ῥητορικῆς, ἐπειδὴ τοῦτο αὐτῆς τέλος τὸ πειστικῶς εἰπεῖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον. οὐκοῦν οὗτος μὲν ὁ ὅρος· 'δύναμις εὑρετικὴ καὶ ἑρμηνευτικὴ μετὰ κόσμου τῶν ἐνδεχομένων πιθανῶν ἐν παντὶ λόγῳ'. ἔργον δὲ τὸ ἐν ⟨παντὶ⟩ τῷ προτεθέντι προβλήματι νοῆσαί τε ἃ χρὴ εἰπεῖν καὶ οἰκονομῆσαι ταῦτα καὶ ἑρμηνεῦσαι ἄριστα. τέλος δὲ οὐ τὸ πεῖσαι πάντως, ἀλλὰ τὸ πειστικῶς εἰπεῖν κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον· διὰ τοῦτο γὰρ αὐτὴν καὶ πειθοῦς δημιουργὸν ὁ Γοργίας ὡρίσατο. — Ῥητορικὴ δὲ ὀνομάζεται ἢ ἀπὸ τοῦ ῥύδην λέγειν ἢ ἀπὸ τοῦ συνηγορεῖν τὸν ῥήτορα τῷ νόμῳ· ῥήτρα γὰρ κατὰ Δωριέας ὁ νόμος.

Διῄρηται δὲ ἡ ῥητορικὴ εἰς τρία τὰ ἀνωτάτω ταῦτα· δικανικόν, συμβουλευτικόν, πανηγυρικόν. χαρακτηρίζεται δὲ ἕκαστον τούτων [ἢ] ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων προσώπων· οἱ γὰρ ἀκροαταὶ συνεληλύθασιν ἢ ὡς δικασόμενοι ἢ ὡς συμβουλευσόμενοι ἢ ὡς πανηγυρίσοντες. καὶ ἔστι

10—15 ∼ P 8, 4—10 16—20 ∼ P 6, 1—3 20 — p. 4, 5 = P 6, 4—8

5 cf. Dox. 107, 20 11 Athanas. *Rhein. Mus.* 64, 549 l. 19; Ruf. I 2 p. 399, 2 Sp.-H.; Dox. 120, 2 13 sq. cf. Etym. Magn. s. v. *ῥήτωρ*; P VII 108 ann. 17 W.; Dox. 120, 7; Anon. *Rhein. Mus.* 64, 545 l. 28—31 16 cf. Dox. 121, 19 17 sq. Anon. *Rhein. Mus.* 64, 570 l. 27; Troil. VI 53, 28 W. 20 cf. Dox. 122, 5

1 *τὸ* P; *τῷ* O 2. 3 *νοῆσαι τὰ δέοντα καὶ* P 3 *ταῦτα* O (cf. l. 10); *καλῶς* P 4 *δὲ* add. Rabe 6 *πιστικῶς* O 9 *παντὶ* add. Rabe coll. l. 2 10 *ἑρμηνεῦσαι ἄριστα καὶ οἰκονομῆσαι ταῦτα* O; corr. Rabe coll. l. 3 11 *πιστικῶς* O 18 *τούτων* ex *τοῦτο* O *ἢ* del. Rabe coll. Aristot. Rhet. *Α* 3 19 *συνεληλύθησαν*, mg. *γρ' λύθα* m. 1, O *δικασόμενοι* P; *διδάσκοντες* O

τοῦ μὲν δικανικοῦ ἴδιον πᾶν τὸ ἐν κατηγορίᾳ καὶ ἀπολογίᾳ, τέλος δὲ αὐτοῦ τὸ δίκαιον· τοῦ δὲ συμβουλευτικοῦ προτροπὴ καὶ ἀποτροπή, τέλος δὲ ⟨αὐτοῦ⟩ τὸ συμφέρον· τοῦ δὲ πανηγυρικοῦ τὸ ἐγκωμιαστικὸν ⟨καὶ ψεκτικόν⟩, τὸ καὶ ἐπιδεικτικόν, τέλος δὲ αὐτοῦ τὸ καλόν.

Μέρη δὲ τοῦ λόγου πέντε· προοίμιον, διήγησις, ἀντίθεσις, λύσις καὶ ἐπίλογος. προοίμιον μὲν οὖν ἐστι λόγος παρασκευάζων τὸν ἀκροατὴν καὶ οἰκείως διατιθεὶς εἰς τὸν ὑποκείμενον λόγον· ἔργον δὲ τοῦ προοιμίου καὶ τέλος — τὸ γὰρ αὐτό τινες ἐβουλήθησαν — τὸ προσοχὴν καὶ εὐμάθειαν καὶ εὔνοιαν ἐργάσασθαι. διήγησις δέ ἐστι τῶν ἐν τῇ ὑποθέσει πραγμάτων ἔκθεσις εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ λέγοντος μέρος ῥέπουσα ἤγουν πρὸς ⟨τὸ⟩ τοῦ λέγοντος συμφέρον γινομένη· εἴρηται δὲ τοῦτο διὰ ⟨τὸ⟩ τὴν διήγησιν εἶναι μόνην τῶν ἐν δικαστηρίοις ἀμφισβητήσεων. ἢ οὕτως· ἔκθεσις πραγμάτων γεγονότων ἢ ὡς γεγονότων· ἔργον δὲ [καὶ] αὐτῆς καὶ τέλος τὸ παράδοσιν καὶ δήλωσιν ποιῆσαι τῷ ἀκροατῇ τοῦ πράγματος. ἀντίθεσις

7—p. 5, 10 = P 6, 17—7, 18 18 ἤγουν — 15 ἀμφισβητήσεων om. P (13—16. 17 γεγονότων om. Ac)

6—p. 5, 10 Ac cf. Syrian. I 9, 22; II 12, 5; 45, 24 R.; cf. Dox. 123, 19; 119, 26 7 Ruf. I 2 p. 399, 16 Sp.-H.; Anon. VII 52, 16; 697, 5 W. 10 Longin. (Pselli epitome) I 2 p. 208, 8 Sp.-H. An. Seg. § 9 10sq. Dox. 123, 24 sq. 11 An. Seg. § 48; Ruf. 402, 12 18—p. 5, 6 Sard.; Dox. 124, 3—9; 545, 27—31

---

2 αὐτοῦ om. P 3 τε καὶ P αὐτοῦ add. Rabe 4. 5 καὶ ψεκτικόν add. P 5 τὸ καὶ ἐπιδεικτικόν om. P αὐτοῦ om. P 9 ἔργον P Ac; ἔργα O τοῦ προοιμίου O Ac; αὐτοῦ P 10 pr. τὸ — ἐβουλήθησαν om. Ac ἐβουλήθησαν O; ᾠήθησαν P 11 εὔνοιαν P Ac; ἔννοιαν O ἐργάσασθαι O Ac; ἀπεργάσασθαι P δέ om. Ac ἐστι hic et p. 5, 1. 3 om. P 11—14 cf. p. 11, 17 sq. 13 et 14 τὸ add. Rabe 15 exsp. μόνων 16 οὕτως om. P πράγματος γεγονότος ἢ ὡς γεγονότος P, ut Herm. 4, 6 R. Aphth. II 22, 2 Sp.; at cf. p. 11, 15 17 καὶ om. P Ac

δέ ἐστιν ἡ παρὰ τοῦ ἀντικειμένου προσώπου ἔνστασις, τὸ ἐν ἡμῖν πιθανὸν διαλύουσα καὶ εἰς εὐλογωτέραν ἔννοιαν τὸν ἀκροατὴν μετάγουσα. λύσις δέ ἐστιν ἡ τὴν ἐκ τῆς ἐνστάσεως βλάβην ἀφαιρουμένη καὶ εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς τὸν ἀκροατὴν ἐπανάγουσα καὶ εἰς συγκατάθεσιν ἰέναι πείθουσα τοῦ προκειμένου ζητήματος. ἐπίλογος δέ ἐστι λόγος ἐπὶ προειρημέναις ταῖς ἀποδείξεσιν ἐπαγόμενος, ἀθροισμὸν πραγμάτων καὶ ἠθῶν καὶ παθῶν περιέχων· ἔργον δὲ καὶ τούτου, φησὶν ὁ Πλάτων, τὸ ἐπὶ τελευτῆς τοὺς ἀκούοντας ὑπομνῆσαι τῶν εἰρημένων.

Αὕτη δὲ ἡ διαίρεσις ἡμῖν γέγονε διὰ τὸ δηλωθῆναι τὸ ἐκ τῶν προγυμνασμάτων ὄφελος. τὰ μὲν γὰρ ἡμᾶς πρὸς τὸ δικανικὸν γυμνάζει, τὰ δὲ πρὸς τὸ ⟨συμ⟩βουλευτικόν, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὸ τρίτον, τὸ πανηγυρικόν. καὶ αὖ πάλιν τῶν γυμνασμάτων τὰ μὲν τὴν τῶν προοιμίων διδάσκει χρείαν, τὰ δὲ τὴν τῶν διηγήσεων, ἕτερα τὴν τῶν ἀγώνων ἐν ταῖς ἀντιθέσεσί τε καὶ λύσεσιν, ἔστι δὲ ἃ καὶ τὴν τῶν ἐπιλόγων.

12—14 ∼ P 5, 14—18 15—18 = P 6, 12—14

---

6 An. Seg. § 198 9 An. Seg. § 207 11sq. cf. Theo. p. 60 12sq. cf. Dox. 125, 4 sq.

---

1 δέ om. Ac 2 διαλύουσα P Ac Sard.; δηλοῦσα O 3 δέ om. Ac 4 ἐνστάσεως Pa Vh Ac; στάσεως Pc Sard.; ἀντιθέσεως O 5 ἐπανάγουσα O Ac Sard.; μετάγουσα P 6 προκειμένου P Ac Sard.; ὑποκειμένου O 7 λόγος om. Ac 8 ἀθροισμὸν P Ac; ἀθροισμῶν O περιέχων P; παρέχων O Ac 9 δὲ καὶ τούτου Ac; δὲ καὶ τοῦτο O; δέ ἐστι καὶ τούτου P; δέ ἐστι τούτου καὶ τέλος Rabe φησὶν ὁ Πλάτων om. Ac Plat. Phaedr. 267 D 17 τε om. P 18 τὴν τῶν ἐπιλόγων scripsi; ἐν τοῖς ἐπιλόγοις O, (ἐν om.) P

VITA

Natus sum Iosephus Felten Coloniae Agrippinensis No Nov. a. 1884 patre Ioanne, matre Catharina e gente Cossmai quos adhuc superstites esse summopere laetor. Fidei addict sum catholicae.

Litterarum primordiis imbutus in gymnasio Fridericio G lelmio Colon. et maturitatis testimonium adeptus a. 1904 M nacum et a. 1905 Oenipontem me contuli, ut philosophicis theologicis studiis operam navarem. Inde a quarto semes Oeniponte et inde ab a. 1906 Bonnae philologicis studiis i cubui. Examen rigorosum absolvi Kalendis Mart. anni MCM examen pro facultate docendi a. d. XIV Kal. Dec. eiusdem an

Docuerunt me viri illustrissimi: Lipps, Schneider, v. He ling, Furtwängler †, Kalinka, Stolz, Zingerle, Brinkman Elter, Marx, Loeschcke, Solmsen †, Dyroff, Erdmann, Ende Litzmann, Schultz, Wilmanns †.

Proseminarii philologici postquam quattuor per semestr sodalis fui, Brinkmanni, Elteri, Marxii benevolentia factu est, ut in seminarium philologorum Bonnensium reciper cuius per bis sex menses sodalis ordinarius fui. Praeterea exercitationibus linguisticis interessem, Solmsen benigne co cessit, exercitationibus theodiscis Wilmanns et Litzmann, a seminarium philosophicum liberaliter aditum mihi patefec runt Dyroff et Erdmann.

Quibus viris omnibus quam maximam habeo gratiam; pra cipue numquam desinam pio gratoque animo colere Brink mann et Rabe, qui in hoc opere perficiendo summa cum ben gnitate me adiuverunt.